BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

ET INTERVENTIONS- OG METODEUDVIKLINGSPROJEKT I MJØLNERPARKEN OG GELLERUP-TOVESHØJ

DIGNITY
DANSK
INSTITUT
MOD TORTUR

BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

ET INTERVENTIONS- OG METODEUDVIKLINGSPROJEKT I MJØLNERPARKEN OG GELLERUP-TOVESHØJ

BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

ET INTERVENTIONS- OG METODEUDVIKLINGSPROJEKT I MJØLNERPARKEN OG GELLERUP-TOVESHØJ

Udgivet af: DIGNITY - Dansk Institut Mod Tortur

Udarbejdet af: Evaluator Maya Mynster Christensen

Skriftlige bidrag fra: Projektleder Maj Thoft Haslund (tidl. Mikkelsen), Socialrådgiver Johanne Gregersen, Projektassistent Kari Øygard Larsen

Layout: Maria Johanne Thiim Harder

Sproglig redigering: Kirsten Dall Hjøllund

Illustrationer:

- Bagside og s. 60: Sanne Jensen
- Alle andre: Maria Bergmann Drougge

Fotos: Jens Honoré og DIGNITY

Støtte:

- Socialstyrelsen, Satspuljeaftalen 2014
- Fonden af 1982
- Det kriminalpræventive Råd
- ANT Fonden
- Østifterne

Projektgruppe:
Maj Thoft Haslund, Anna-Sofia Olesen Yurtaslan, Louise Mejnertz, Johanne Gregersen, Ala Goldblum Elczewska, Maya Mynster Christensen.

DIGNITY - Dansk Institut Mod Tortur
Bryggervangen 55
2100 København Ø
https://stoptortur.dk

2. udgave 2018

ISBN: 978-87-93675-58-2 (Print)
ISBN: 978-87-93675-59-9 (Online)

INDHOLD

LÆSEVEJLEDNING 6

INTRODUKTION 7

01 MODEL FOR BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER 12
VISIONEN BAG MODELLEN 12
MODELLENS TILBLIVELSE OG TILGANG 14
TVÆRSEKTORIELT SAMARBEJDE OG RELATIONEL KOORDINERING 16
KONTEKSTBASERET LOKALSAMFUNDSINDDRAGELSE 18
RESSOURCEORIENTERET FOREBYGGELSE 20

02 FLYGTNINGE I UDSATTE BOLIGOMRÅDER 24
TRYGHED, TILLID OG FÆLLESSKAB 24
GHETTOLISTEN, GHETTOPAKKER & HELHEDSPLANER 26
OM MJØLNERPARKEN OG GELLERUP-TOVESHØJ 28

03 MYNDIGHEDSPRES, MISTILLID & MODBORGERSKAB 34
ET AMBIVALENT FORHOLD TIL VELFÆRDSSTATEN 34
FLYGTNINGE I DANMARK 36
ERFARINGER AF KRIG OG FLUGT 37
LIVET I EKSIL 38

04 FORANDRING I FÆLLESSKAB: FAMILIEFORLØB 44
FORLØBETS FORMÅL 44
OPBYGNING OG INDHOLD 45
OPGANGSFÆLLESSKAB I MJØLNERPARKEN 49
FORÆLDREFÆLLESSKAB I GELLERUP-TOVESHØJ 54
FÆLLESSKAB PÅ TVÆRS AF GRÆNSER 56

05 ØGET EFFEKT AF EKSISTERENDE INDSATSER: KOMPETENCEFORLØB 62
FORLØBETS FORMÅL 62
OPBYGNING OG INDHOLD 62
NY FORSTÅELSE AF PTSD OG TRAUMER 66
FORANDRINGSINITIATIVER MED AFSÆT I EGEN PRAKSIS 68
NYE HANDLEMULIGHEDER OG FORBEDRET SAMARBEJDE MED MÅLGRUPPEN 72
NETVÆRKSDANNELSE OG SAMARBEJDE PÅ TVÆRS 73

OM PROJEKT 'TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER' 76
OM DIGNITY - DANSK INSTITUT MOD TORTUR 77
APPENDIX A 79
APPENDIX B 80

LÆSEVEJLEDNING

DENNE UDGIVELSE BESTÅR AF 3 DELE:

DEL 1: MODEL

→ **Kapitel 01** præsenterer modellen ***'bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier'***, der støtter kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører i at koordinere og kvalificere forebyggende indsatser målrettet traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder.

DEL 2: KONTEKST – BAGGRUND FOR MODELLEN

→ **Kapitel 02** giver en introduktion til de kommunale og boligsociale indsatser, der påvirker flygtninges livsvilkår i udsatte boligområder, samt et kort overblik over Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

→ **Kapitel 03** giver en introduktion til flygtningefamiliers erfaringer med krig, flugt og liv i eksil, og hvordan disse erfaringer indvirker på effekter af traumer.

DEL 3: ERFARINGER – AFSÆT FOR MODELLEN

→ **Kapitel 04** præsenterer DIGNITYs familieforløb med fokus på forandring i fællesskab i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

→ **Kapitel 05** præsenterer DIGNITYs kompetenceudviklingsforløb for fagprofessionelle aktører i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

INTRODUKTION

En koordineret, kontekstbestemt og ressourceorienteret forebyggende indsats kan forbedre traumatiserede flygtningefamiliers trivsel og samlede livssituation. Det viser DIGNITYs forskning og erfaringer fra interventions- og metodeudviklingsprojektet 'traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder' i Mjølnerparken (København) og Gellerup-Toveshøj (Aarhus).

En forebyggende indsats overfor traumatiserede flygtningefamilier er ekstrem væsentlig, når man ser på de socialfaglige, sundhedsfaglige og samfundsmæssige virkninger, en indsats præget af manglende koordinering og vidensdeling kan have, både på kort og på lang sigt.

Traumatiserede flygtningefamilier har generelt nedsatte funktionsevner og favner et bredt spektrum af social- og sundhedsfaglige problemstillinger, såsom sygdom og risiko for yderligere sygdomsudvikling, misbrug, vold, kriminalitet, samt manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, uddannelsessystemet og fritids- og foreningslivet. Derudover optræder unge fra disse familier hyppigere i kriminalitetsstatistikkerne end andre unge. De mange social- og sundhedsfaglige problemstillinger betyder, at familiernes hverdag og liv generelt er præget af et højt interventionspres afledt af det danske samfunds mange velfærdsydelser.

De mange og udgiftstunge velfærdsydelser og interventioner målrettet familierne opnår ikke altid den ønskede effekt. Tilbage står et velfærdssamfund som har brugt millioner af kroner på mislykkede projekter, og professionelle aktører som mangler opkvalificering i arbejdet med traumatiserede flygtningefamilier.

Formålet med denne publikation er at introducere en model, der kan støtte kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører på tværs af sektorer og funktioner i at koordinere og kvalificere den forebyggende indsats målrettet traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder.

Hensigten med modellen er ikke at tilbyde endnu en indsats. Modellen har i stedet til formål at kvalificere og optimere eksisterende tværgående indsatser gennem metoder og tilgange til en helhedsorienteret indsats, der bygger bro mellem traumatiserede flygtningefamilier, lokalsamfund og offentlige myndigheder. Modellen adresserer således tre niveauer:

Borgerniveau:
At øge flygtningefamiliers sociale funktionsevne og forbedre deres samlede livssituation

Lokalt og kommunalt niveau:
At sænke konfliktniveauet mellem traumatiserede flygtningefamilier og deres omgivelser og øge effekten af eksisterende indsatser

Samfundsmæssigt niveau:
At sænke den samfundsøkonomiske udgift

Modellen præsenterer en række praksisorienterede opmærksomhedspunkter og handlemuligheder, der er informeret af erfaringer fra familieforløb, kompetenceudviklingsforløb og lokalsamfundsindsatser i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

Der findes ingen nemme løsninger eller simple modeller, der kan favne de komplekse og kontekstbestemte problemstillinger, der præger traumatiserede flygtninges trivsel og livssituation. Men erfaringer fra projekt 'traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder' viser, at selv små praksisændringer kan skabe nye samarbejdsrelationer og nye handlemuligheder i mødet med flygtningefamilier.

> ***Der er mange, der græder glædens tåre. Fordi endelig var der én, der gad høre om rejsen til Danmark, eller om mormor i Tyrkiet. Der gik en engel igennem kontoret her. Det [kompetenceforløbet] har givet mig en ny tilgang til de familier – en fortrolighed, en dybde, en forståelse.***
>
> Deltager på DIGNITY kompetenceforløb.

For traumatiserede flygtningefamilier kan blot dét at blive spurgt ind til og lyttet til være første skridt på vejen til at skabe nye relationer og indgå i sociale fællesskaber, der har en rehabiliterende og forebyggende effekt på traumer.

Denne publikation kan fungere som inspiration til kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører, der ønsker at optimere eksisterende tværfaglige og tværsektorielle indsatser, eller som ønsker at afprøve nye tilgange og metoder til et forbedret samarbejde med flygtninge i udsatte boligområder.

01

Dette kapitel præsenterer modellen 'bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier', der støtter kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører i at koordinere og kvalificere forebyggende indsatser målrettet traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder.

Modellen har til formål at kvalificere og optimere eksisterende tværfaglige og tværsektorielle indsatser. Den er opbygget omkring tre bærende komponenter, der i sammenspil kan skabe bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder:

1. **Tværsektorielt samarbejde og relationel koordinering**
   - Skab nye samarbejdsrelationer gennem et fælles erfarings- og vidensgrundlag
2. **Kontekstbaseret lokalsamfundsinddragelse**
   - Styrk sammenhængskraft og bæredygtighed gennem samskabelse med lokal- og civilsamfundsaktører
3. **Ressourceorienteret forebyggelse**
   - Tag udgangspunkt i flygtningefamiliers hele livssituation, ressourcer og mestringsevner

01
MODEL FOR BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTINGEFAMILIER

VISIONEN BAG MODELLEN

"Bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier" er en model, der støtter kommunale og boligsociale fagprofessionelle samt civilsamfundsaktører på tværs af sektorer og funktioner i at koordinere og kvalificere den forebyggende indsats målrettet traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder. Visionen bag modellen er at forbedre traumatiserede flygtningefamiliers trivsel og samlede livssituation gennem en forebyggende helhedsorienteret indsats, der bygger bro mellem familierne, offentlige myndigheder og lokalsamfund.

Hvorfor er der behov for en model?

> ***Så længe vores budget er i kasser, så er vores arbejdsliv også i kasser. Hvis vi skal krydse grænser, skal nogen tage en beslutning om det. Men sådan er strukturen ikke. Vi er søljeopdelt hele tiden.***
>
> Pædagogisk leder, Aarhus Kommune, oktober 2017.

> ***Der er hverken tværfagligt eller tværsektorielt samarbejde, vi aner ikke, hvad de andre laver – bare det at finde rundt indenfor min egen sektor kan være svært for mig.***
>
> Sundhedsplejerske, Aarhus Kommune, oktober 2017.

> ***Hvis man er psykisk udfordret og så skal være i kontakt med så mange forskellige instanser og så mange forskellige personer omkring sine livsvilkår, så er det simpelthen et overgreb.***
>
> Medarbejder, Brabrand Boligforening, oktober 2017.

Tværfaglighed. Relationel koordinering. Samskabelse. Dette er begreber, der i stigende grad er i fokus for udvikling og implementering af velfærdsstatens opgaveløsning. På tværs af offentlige sektorer bliver strategier iværksat, der skal øge effekten og kvaliteten af indsatser gennem styrket koordination og forbedret samarbejde omkring fælles problemstillinger. Imidlertid er dette strategiske sigte ikke altid afspejlet i den daglige praksis. Traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder erfarer, at de er fanget i et krydsfelt af et højt myndighedspres præget af manglende helhedsforvaltning, koordinering og kontinuitet. Ligeledes giver professionelle aktører udtryk for, at deres indsatser ofte er kendetegnede ved monofaglighed og manglende vidensdeling. Den kommunale forvaltningsstruktur og decentrale opgaveløsning bevirker, at faggrupper oplever primært at have fokus på drift og levering af kerneydelser knyttet til deres specifikke funktion.

TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIERS HVERDAGSLIV ER PRÆGET AF ET MASSIVT MYNDIGHEDSPRES GRUNDET SOCIALE, ØKONOMISKE OG SUNDHEDSMÆSSIGE PROBLEMSTILLINGER

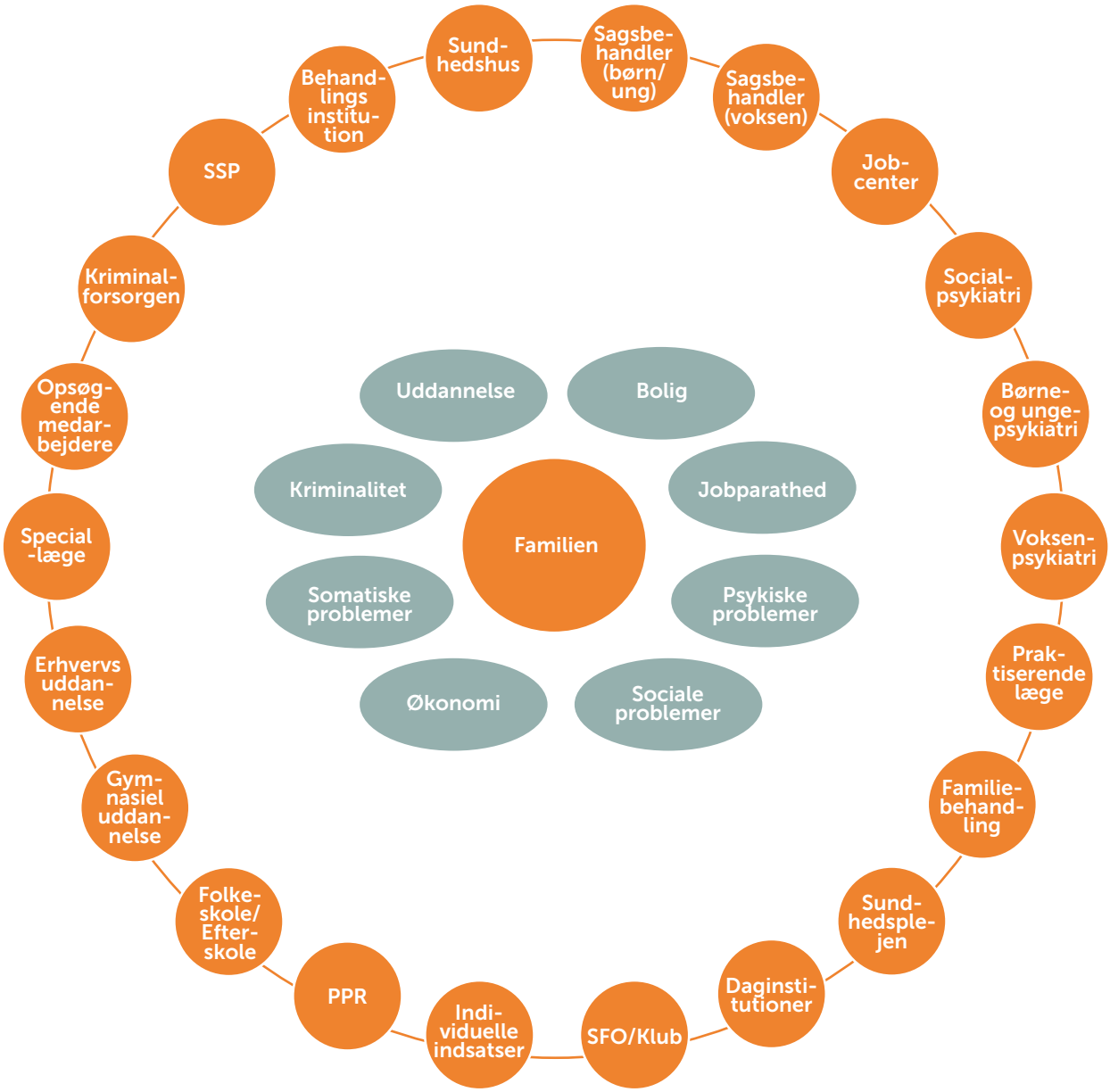

Når fagprofessionelle aktører bevæger sig ind og ud af de samme familier uden at have overblik over, hvilke problemstillinger de andre aktører arbejder med, har det uhensigtsmæssige konsekvenser for familierne. Traumeramte flygtningefamilier i udsatte boligområder føler sig fanget i et krydsfelt mellem velfærdsstatens, lokalsamfundets og deres egne praksisser og forventninger:

> ***Vi føler os fanget i det her og det stresser os. For at være helt ærlig: vi sidder i et stort fængsel.***
>
> Palæstinensisk flygtning og beboer i Mjølnerparken.

Dette krydspres kan medvirke til at skabe stress, reaktivering af traumer og et konfliktfyldt forhold til offentlige myndigheder og har dermed væsentlig negativ betydning for funktionsevnen, forældreevnen og integrationen generelt. For at adressere og forebygge de sundhedsfaglige, socialfaglige og samfundsfaglige virkninger heraf, er der behov for en model, der kan øge kvaliteten og effektiviteten af eksisterende indsatser.

Hvem kan anvende modellen?

Modellen henvender sig til social- og sundhedsfaglige medarbejdere, der er involveret i indsatser omkring flygtningefamilier i udsatte boligområder. Disse medarbejdere omfatter kommunale fagprofessionelle, boligsociale- og civilsamfundsaktører fra ledelsesniveau til praktikere og frontpersonale. Modellen er målrettet forbedring af samarbejde på tværs af fagområder og sektorer og henvender sig derfor særligt til ledende koordinatorfunktioner, der varetager samtænkning på tværs af myndigheder og fagspecifikke indsatsområder.

MODELLENS TILBLIVELSE OG TILGANG

Modellen bygger på evaluering af projektet 'traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder' (FLYV), der igennem tre interventioner – 1) familieforløb, 2) kompetenceudviklingsforløb, og 3) lokalsamfundsindsats – har haft til formål at skabe bedre trivsel for flygtningefamilier i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

UDVIKLING AF MODELLEN

Modellen er udviklet på baggrund af DIGNITYs forskning og behandling af traumatiserede flygtningefamilier og informeret af monitorering og evaluering af DIGNITYs interventioner i udsatte boligområder:

- Forskningsbaseret viden om, hvordan traumer, PTSD og eksiltilværelse påvirker flygtningefamilier
- Forsknings- og erfaringsbaseret viden om, hvordan flygtningefamilier i udsatte boligområder erfarer og navigerer velfærdsstatslige indsatser
- Erfaringsbaseret viden om, hvilke processer og praksisser, der præger fagprofessionelles tilgange til flygtningefamilier
- Erfaringsbaseret viden om samspillet mellem kommunale fagprofessionelle, boligsociale medarbejdere og civilsamfundsaktører
- Erfaringsbaseret viden om rehabilitering og behandling af traumatiserede flygtningefamilier

Evalueringen af projekt FLYV peger på, at der er behov for en helhedsorienteret, koordineret og vidensbaseret indsats – ikke blot om traumeberørte flygtningefamilier, men en indsats, der formes i dialog med disse familier. Endvidere viser projekterfaringerne, at der er behov for en *differentieret* og *kontekstbestemt* indsats.

Traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder beskrives ofte ved en række fælles karakteristika forbundet til sociale, sundhedsmæssige og økonomiske problemstillinger. Men ingen flygtningefamilier er ens – de har forskellige ressourcer og forskellige behov. Samtidig er der også væsentlig variation imellem såkaldte 'udsatte boligområder' til trods for, at de ligeledes defineres gennem en række fællesnævnere relateret til andelen af beboere fra ikke-vestlige lande, manglende uddannelse og arbejdsmarkedstilknytning, kriminalitet og bruttoindkomst. Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj er eksempelvis særdeles forskelligartede områder, blot som følge af deres geografiske og demografiske profil. Samtidig er de præget af væsentlige forskelle i omfanget af kommunale indsatser og civilsamfundsorganisationer i lokalområderne.

En model for bedre trivsel for flygtningefamilier må adressere de varierende dynamikker og behov, disse forskelle skaber. Aktøranalyser og kortlægning af målgruppers behov kan skabe et afsæt for en sådan model, men kan ikke

stå alene. Udsatte boligområder er præget af hastige forandringsprocesser, der er forårsaget af nye velfærdsstatslige indsatser, politiske lovforslag og tiltag, samt af strukturændringer i den kommunale forvaltningsstruktur og opgaveløsning. Disse forandringsprocesser bevirker, at nye indsatser løbende initieres, mens andre indsatser afvikles. Endvidere bevirker de, at aktører konstant fluktuerer og udskiftes. Forandringerne påvirker flygtningefamiliers livssituation.

En differentieret og kontekstbestemt forebyggelsesmodel må tage højde for de forandringsprocesser, der præger samspillet mellem kommunale og boligsociale indsatser, civilsamfund og flygtningefamiliers livssituation. Udvikling og implementering af en sådan model kræver kontinuerlig analyse af og dybdegående indsigt i lokalsamfundsdynamikker. Den fysiske tilstedeværelse i lokalområdet er afgørende for denne analyse og indsigt.
Evalueringen af projekt FLYV viser, at det er igennem daglig, kontinuerlig kontakt med beboere, lokal- og civilsamfundsaktører i udsatte boligområder, at indsatser kan tilpasses målgruppens behov og aktuelle livssituation.

Hvordan bidrager modellen til eksisterende tilgange?

Det er ikke nyt for kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører at tænke tværgående og helhedsorienteret. Særligt i det kommunale system er der i stigende grad fokus på nødvendigheden af at styrke det tværfaglige og tværsektorielle samarbejde om udsatte borgere. Dog er de strategiske visioner for dette samarbejde ikke altid afspejlet i de praktiske rammer, og der er ikke altid sammenhæng mellem de politiske strategier og de faglige prioriteter. Endvidere er det tværgående samarbejde kendetegnet ved følgende begrænsninger:

- *Mangel på fælles vidensgrundlag skaber misforståelser og distance imellem aktører*
- *Lokalsamfund og civilsamfundsaktører inddrages ikke systematisk*
- *Inddragelse af borgere er individorienteret og baseret på fagspecifikke problemstillinger*

Modellen 'bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier' har til formål at kvalificere og optimere tværgående indsatser ved at adressere ovenstående begrænsninger. Modellen bidrager til eksisterende tilgange igennem følgende:

- *Metoder til etablering af tværfaglige og tværsektorielle samarbejdsrelationer*
- *En kontekstbestemt tilgang til samskabelse på tværs af kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører*
- *En holistisk og ressourceorienteret tilgang til traumatisering*

Hvordan er modellen opbygget?

Modellen er opbygget omkring tre bærende komponenter, der i sammenspil kan skabe bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder:

Hver komponent i modellen indebærer fem praksisorienterede opmærksomhedspunkter. Opmærksomhedspunkterne informerer anbefalede handlinger, der kan kvalificere og optimere eksisterende indsatser.

MODEL: BEDRE TRIVSEL FOR TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER

KOMPONENTER	Tværsektorielt samarbejde og relationel koordinering	Kontekstbaseret lokalsamfunds-inddragelse	Ressourceorienteret forebyggelse
OPMÆRKSOM-HEDSPUNKTER	**1** Forandringsinitiativer skaber nye perspektiver på egen praksis **2** Feltbesøg skaber nyt kendskab til andres praksis **3** Netværksdannelse skaber fælles videns-grundlag **4** Forankring kræver tovholder og ejerskab på ledelsesniveau **5** Samarbejde på tværs kræver tid, ressourcer og kontinuitet	**1** Behovsanalyse og problemindkredsning kræver lokal tilstede-værelse **2** Civilsamfund fungerer som brobyggere **3** Tillid opbygges igennem det sociale arbejde **4** Lokale kapaciteter styrker modstandkraft **5** Samskabelse kræver tidlig inddragelse og fleksibilitet	**1** PTSD og traumer skal forstås i holistisk perspektiv **2** Sekundær trauma-tisering skal i fokus **3** Flygtninge skal ses som overlevere – ikke som ofre **4** Beskyttelsesfakto-rer er et afsæt for 'det gode' møde **5** Fællesskaber er reha-biliterende og forebyg-gende
ANBEFALEDE HANDLINGER	*Skab nye samarbejds-relationer gennem et fælles erfarings- og vidensgrundlag*	*Styrk sammenhængs-kraft og bæredygtighed gennem samarbejde med lokal- og civilsam-fundsaktører*	*Tag udgangspunkt i flygtningefamiliers hele livssituation, ressourcer og mestringsevner*

TVÆRSEKTORIELT SAMARBEJDE OG RELATIONEL KOORDINERING

Det kommunale forvaltningssystem er præget af en tendens til at organisere opgaveløsning indenfor myndigheds- og fagspecifikke siloer og søjleopdelinger. Det kræver politiske strukturændringer at opløse siloer og søjleopdelinger. Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde er dog ikke udelukkende afhængigt af politiske strukturændringer 'oppefra' (*top-down*). Med ledelsesmæssig opbakning kan strukturændringer også skabes 'nedefra' (*bottom-up*).

Det er veldokumenteret, at samarbejde på tværs af fagligheder og sektorer er afgørende for en effektiv indsats målrettet borgere med sammensatte, komplekse problemstillinger. Relationel koordination imellem fagprofessionelle – og særligt frontpersonale – skaber grobund for, at forskellige ressourcer og virkemidler kan komme i spil og bidrage til en holistisk opgaveløsning. Koordination og samtænkning af indsatser kommer borgeren til gavn. For

traumatiserede flygtningefamilier, der bruger mange ressourcer på at navigere og forholde sig til forskellige myndigheders og fagpersoners forventninger og krav, kan det reducere stress og skabe større trivsel, når indsatserne er koordinerede.

OM RELATIONEL KOORDINERING

Den amerikanske forsker Jody Hoffer Gittell beskriver relationel koordinering som en kommunikation og samarbejdspraksis, der integrerer egen opgave i den større opgaveløsning. Relationel koordination er særlig vigtig og effektfuld i arbejdsprocesser præget af:

- ***Gensidig afhængighed mellem fagprofessionelle*** (når én funktion ikke alene kan løse opgaven)
- ***Kompleksitet og uforudsigelighed*** (når opgaven kræver løbende justering og improvisation)
- ***Tidspres*** (når der skal træffes hurtige beslutninger)

Kilder:
Bo Vestergaard 2012: *Relationel koordinering En introduktion til Jody Hoffer Gittell's evidensbaserede teori om medarbejdernes koordinering i komplekse tværgående arbejdsprocesser.*
Væksthus for Ledelse 2016: *Relationel Koordinering – ledelse af effektivt samarbejde.*

Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde finder ikke automatisk sted - til trods for, at de positive effekter heraf er dokumenterede og anerkendte blandt fagprofessionelle. Dette skyldes ofte, at manglende viden om hinandens fagligheder og arbejdspraksisser kan føre til fordomme og misforståelser, der begrænser motivation til samarbejde. Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde kræver derfor et indblik i hinandens praksisser. Samtidig kræver det en evne til at kunne se på egen praksis med andre briller. Det er igennem nye perspektiver, gode relationer og god kommunikation, at der kan skabes et fælles vidensgrundlag for opgaveløsningen.

Forandringsinitiativer skaber nye perspektiver på egen praksis

Daglige arbejdspraksisser er formet af vaner og rutiner. Ved at arbejde med forandringsinitiativer med afsæt i egen arbejdspraksis øges opmærksomheden på indgroede tanke- og handlemønstre. Det er ofte ved at kunne se på egen praksis i nyt perspektiv, at der opstår opmærksomhed omkring alternative handlemuligheder og omkring værdien af samarbejde på tværs. Forandringsinitiativer behøver ikke være omfattende for at gøre en forskel. Deres effekt er afhængig af, at der er motivation til at skabe forandring, og mod til at skabe små forstyrrelser i hverdagen. Forandringsinitiativer kan med fordel udvikles og implementeres af medarbejdere på tværs af fagspecifikke indsatsområder, og således fungere som en prøvebane for nye samarbejdsformer.

Feltbesøg skaber nyt kendskab til andres praksis

At arbejde parallelt – ind og ud af de samme familier – uden at have kendskab til andre aktørers opgavefokus og arbejdsmetoder er en udpræget erfaring blandt fagprofessionelle. Feltbesøg på hinandens arbejdspladser kan for gæsten give et kendskab til en anden arbejdsform og for værten et nyt perspektiv på egen praksis. Under feltbesøg indgår gæst og vært i dialog omkring en række opmærksomhedspunkter for besøget. Denne dialog kan være med til at bløde op for fordomme og misforståelser og skabe grobund for udvikling af et fælles sprog, der kan forbedre kommunikation imellem fagprofessionelle.

Netværksdannelse skaber fælles vidensgrundlag

Opbygning af tværfaglige og tværsektorielle netværk medvirker til at mindske den personlige og professionelle afstand mellem funktioner og sektorer. Under netværksmøder kan der skabes rum for refleksion og tid til fælles idéudvikling. Derfor er det essentielt, at netværksmøder ikke blot finder sted i forbindelse med løsning af en problemstilling, men også i forbindelse med erfaringsudveksling og udvikling af nye metoder og tilgange. Netværksdannelse skaber en personlig kontakt og et indblik i, hvor og hvordan andre faggrupper arbejder, der gør det nemmere at række ud og opsøge samarbejde. Det relationelle element er således af stor betydning for værdifuld netværksdannelse. Igennem kontinuerlige netværksmøder kan der udvikles et fælles forståelses- og vidensgrundlag, hvilket er et afgørende afsæt for et effektivt samarbejde.

Forankring kræver tovholder og ejerskab på ledelsesniveau

Nye netværk og spirende samarbejdsformer skal forankres organisatorisk for at være bæredygtige. Dette kræver, at ledere kan se en værditilførsel i tværfagligt og tværsektorielt samarbejde og er villige til at skabe rammer for at samarbejdet kan blive en del af den daglige drift. Samtidig kræver forankring allokering af ressourcer til en koordinerende tovholder, der kan sikre udvikling og planlægning af samarbejdsprocesser og fælles læringsaktiviteter.

Samarbejde på tværs kræver tid, ressourcer og kontinuitet

Tværfagligt og tværsektorielt samarbejde kan tilsikre, at der ikke i uvidenhed foretages parallelindsatser, og endvidere kvalificere og effektivisere eksisterende indsatser. For at samarbejdet ikke sker på bekostning af kerneydelser, kræver det allokering af tid og ressourcer. Endvidere er kontinuitet afgørende. Mens mange projekter er målrettet etablering af nye samarbejdsformer, er der behov for, at samarbejdsformer er forankret i faste arbejdspraksisser og arbejdsfællesskaber, således de ikke ophører med afslutningen af et midlertidigt projekt.

KONTEKSTBASERET LOKALSAMFUNDSINDDRAGELSE

Effektive, forebyggende indsatser kræver ikke blot et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde *om* borgerne, men inddragelse *af* borgerne. Borgerinddragelse er både et middel til at udvikle indsatser, der målrettes borgeres aktuelle livssituation og behov, og en metode til at skabe medansvar og ejerskab. I det kommunale system er der derfor fokus på at udvikle tilgange, der kan inddrage borgere som aktive medskabere, snarere end passive modtagere af velfærdsydelser. Samskabelse er i denne sammenhæng et centralt begreb. Samskabelse handler ikke udelukkende om at inddrage og samarbejde med borgeren, der er i fokus for indsatsen, men også om at inddrage relevante civil- og lokalsamfundsaktører.

OM SAMSKABELSE

Begrebet samskabelse henviser til, at kommunale aktører udvikler og producerer velfærdsydelser i samarbejde med, snarere end i samarbejde om borgerne. Samskabelse henviser til et samarbejde mellem aktører, hvor alle parter deltager aktivt og ligeværdigt i at definere målet og løsningsmodeller. I modsætning til partnerskaber, hvor formålet som oftest er at finde en fælles løsning på et på forhånd definer-et problem, implicerer samskabelse, at parterne involveres tidligt i processen med henblik på i fællesskab at indkredse målet og prioritere hvilke aktører og ekspertiser, der skal inddrages i opgaveløsningen.

Kilder:
Annika Agger & Anna Tortzen 2015: *"Forsknings review om samskabelse"*
Styrk medborgerskabet sammen med civilsamfundet: En metodehåndbog til kommunerne. Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme, 2018.

Ved at mobilisere civil- og lokalsamfund i den forebyggende indsats skabes der større potentiale for en sammenhængende og bæredygtig indsats, der er målrettet målgruppens behov. Mens kommuner i stigende grad søger at inddrage civil- og lokalsamfund i en samskabende indsats, er inddragelsen ofte udfordret af, at den ikke foregår systematisk. Endvidere er inddragelsen ofte præget af, at der på forhånd er defineret et problem, der skal løses. En kontekstbestemt tilgang forudsætter, at civil- og lokalsamfundsaktørers kompetencer anerkendes, og at de har mulighed for at agere som ligeværdige partnere, der inddrages aktivt og systematisk i indkredsningen og løsningen af problemstillinger.

Behovsanalyse og problemindkredsning kræver lokal tilstedeværelse

Effektive forebyggende indsatser forudsætter forståelse og analyse af målgruppens behov. En valid behovsanalyse kan ikke blot baseres på kommunale erfaringer eller skrivebordsstudier, men må inddrage den viden relevante civil- og lokalsamfundsaktører besidder. Som følge af deres daglige tilstedeværelse i lokalområdet har disse aktører som oftest en dybdegående og aktuel indsigt i, hvad der er på spil for målgruppen, og hvilke ressourcer, der kan aktiveres og inddrages til støtte for denne målgruppe.

Civilsamfund fungerer som brobyggere

Lokal- og civilsamfundsaktører fungerer ofte uformelt som brobyggere mellem traumatiserede flygtninge og kommunale instanser. Idet traumeberørte flygtninge kan finde det vanskeligt at forstå og forholde sig til den kommunale sagsbehandling, henvender de sig ofte til aktører i deres lokalområde, der kan tilbyde støtte og vejledning. I inddragelsen af civilsamfund er det vigtigt, at betydningen af dette uformelle brobygningsarbejde belyses.

Tillid opbygges igennem det sociale arbejde

For traumatiserede flygtninge er tillid ofte nedbrudt som følge af erfaringer af krig, konflikt og flugt. Mistilliden kommer særligt til udtryk i relation til offentlige myndigheder, men præger også social interaktion – og mangel derpå – i lokalsamfundet. Uden tillid kan det være vanskeligt at etablere dialog med traumatiserede flygtningefamilier, og dermed opnå viden om hvilke behov indsatsen skal målrettes. Opbygning af tillid kræver tid og tålmodighed og forudsætter en løbende uformel kontakt. Civilsamfundets sociale arbejde er ofte underbelyst, men spiller en afgørende rolle i den gradvise opbygning af tillidsfulde relationer.

Lokale kapaciteter styrker modstandskraft

Lokalsamfundet rummer mange ressourcer til at håndtere traumatiserede flygtninges udfordringer. Ved at inddrage disse ressourcer i den forebyggende indsats styrkes kapaciteten til at finde bæredygtige lokale løsninger. Når lokale ressourcer bringes i spil, styrkes lokalsamfundets modstandskraft.

Samskabelse kræver tidlig inddragelse og fleksibilitet

En samskabende tilgang til inddragelse af lokal- og civilsamfund er baseret på, at relevante aktører inddrages på et tidligt stadie i processen, hvor indsatsen udvikles, og rollefordeling klargøres. Det er under dette stadie, at borgere og civilsamfund har mulighed for at indtænke de kontekstspecifikke behov og ressourcer, der skal informere og understøtte indsatsen. Samtidig kræver en samskabende, kontekstspecifik tilgang stor fleksibilitet, da den skal kunne rumme og tilpasses de løbende forandringsprocesser, der påvirker traumatiserede flygtninges livsvilkår og trivsel.

RESSOURCEORIENTERET FOREBYGGELSE

De senere år har kommuner valgt at betone, at tilgangen til borgere med psykosociale problemer er kendetegnet ved at være ressourceorienteret. Det samme gør sig gældende indenfor behandlingsområdet, hvor der er fokus på at identificere flygtninges ressourcer fremfor at kortlægge forhindringer og mangler. Dette paradigmeskifte er afspejlet i, at man i behandling af traumer og tortur har bevæget sig bort fra at tale om ofre og i stedet anskuer folk som overlevere.

At spotte ressourcer kræver, at man som professionel anerkender, at en flygtnings liv ikke først begynder, når vedkommende ankommer til Danmark. Den professionelle og borgeren må sammen genopdage og kvalificere værdier og ressourcer fra tiden før ankomsten til Danmark, afklare og præcisere hvad der fungerer i hverdagslivet nu, samt systematisere mål for fremtiden. At arbejde ud fra en ressourceorienteret tilgang indebærer, at man som professionel skal være villig til at være nysgerrig, turde spørge ind til borgerens liv – for at kunne spotte ressourcerne. Problemer er som regel synlige, mens ressourcer ofte er skjulte. Mange flygtninge, der kommer til Danmark, er blevet mødt med oplevelsen af ikke at slå til. Nogle flygtninge indoptager den forestilling. Derfor drejer det sig om at finde frem til de gemte, og ofte glemte eller oversete ressourcer.

OM RESSOURCER OG RESILIENS

En ressourceorienteret tilgang til traumer og PTSD indebærer at fokusere på mestringsevner og resiliens. Resiliensbegrebet dækker over de faktorer og ressourcer, der kan medvirke til at skabe modstandskraft. Resiliens omfatter både individuelle og sociale kompetencer, såvel som samfundsmæssige ressourcer. Forskning og undersøgelser viser, at man igennem indsatser med fokus på de styrker, traumatiserede borgere besidder – frem for egentlig traumeterapi – kan støtte aktivering af ressourcer til at tackle traumatiske hændelser. Disse ressourcer kan understøttes og udfoldes gennem mobilisering af sociale netværk i lokalsamfundet.

Kilder:

Helle Harnish 2017: *"The first time you kill someone, your mind will not be settled". Forced resilience, experiences of war, and difficult demobilizations among former violently mobilized children and youth in Acholiland, northern Uganda"*. Ph.d. afhandling, Aarhus Universitet. http://frakrigertilkaemper.dk/undervisningsmateriale/noeglebegreber.pdf

"Flygtningebørn - virkningsfulde indsatser: Forskningsregistrant om psykosociale interventioner for børn og unge med flygtningebaggrund". Center for Udsatte Flygtninge, Dansk Flygtningehjælp, 2011. https://flygtning.dk/media/1902236/forskningsregistrant-om-flygtningeboern.pdf

Mens der i stigende grad er fokus på værdien af en helhedsorienteret indsats, der tager højde for traumatiserede flygtninges sammensatte og komplekse problemstillinger, er der i kommunalt regi fortsat tendens til, at arbejdet om og med borgerne er individorienteret og baseret på fagspecifikke problemstillinger. En helhedsorienteret tilgang forudsætter en bevægelse fra et fokus på individ til hele familien og dens sociale netværk. Ved at fokusere på familiens og netværkets styrker, fremfor blot at arbejde med de traumerelaterede problemstillinger, kan den forebyggende indsats optimeres. En ressourceorienteret tilgang, der sætter fokus på ressourcer, mestringsevner og sociale kompetencer til at håndtere livet, kan forebygge aktivering af traumer og forbedre flygtninges trivsel.

PTSD og traumer skal forstås i holistisk perspektiv

PTSD og traumer er ikke isolerede til individer, men præger hele familien. Men traumatiske oplevelser er sjældent noget, der tales om i familien. De traumatiserede ønsker at beskytte sin familie, og er ofte ikke bevidst om sammenhængen mellem egne reaktioner og de overgreb, de har været udsat for. Traumatiske oplevelser kan derfor husere som en hemmelighed i familien, med store konsekvenser for alle familiemedlemmer. I nogle tilfælde kan symptomerne overføres til ægtefælle og/eller børn. Børn af traumatiserede forældre bruger megen energi på at bekymre sig om forældrene og kan være i tvivl om, hvorfor forældrene opfører sig, som de gør. Forældrenes angst og bekymringer kan blive overført til børnene, og komme til udtryk i form af adfærdsmæssige symptomer såsom øget aggression, nedtrykthed, øget vagtsomhed, koncentrationsbesvær – og dermed urolig adfærd. Herudover kan der opstå fysiske symptomer som mavesmerter/hyppig opkast, urolighed i muskler, hovedpine, søvnbesvær, og andet som nemt kan misforstås som somatiske problemer.

Sekundær traumatisering skal i fokus

I flygtningefamilier kan børn både være primært og sekundært traumatiserede. Traumerne kan have tre årsager. 1) Børnenes egne voldsomme oplevelser i hjemlandet eller under flugten, 2) Tabet af eller separation fra et nært familiemedlem, 3) Forældreevnen kan være nedsat som følge af egne traumer. Selvom nogle børn af traumatiserede forældre ikke selv er primært traumatiseret af episoder i hjemlandet, så kan de være primært traumatiseret af forholdene i hjemmet. Det kan for eksempel skyldes, at forældrene har svært ved at være følelsesmæssigt til stede for deres børn, fordi deres egne traumer fylder så meget. Af samme grund kan nogle traumatiserede have en meget kort lunte. Børnene bliver i nogle tilfælde udsat for traumerelateret vold, og kan derigennem udvikle adfærd og symptomer, der peger på det, vi kalder primær traumatisering. Det er således essentielt at sætte fokus på sekundær traumatisering i forebyggende indsatser.

Flygtninge skal ses som overlevere – ikke som ofre

Traumatiserede flygtninge er ofre for en handling. Men de er også overlevere. Ved at gå fra 'offer' til 'overlever' signalerer man, at den enkelte er meget andet end sit torturtraume, at vedkommende er et menneske med nogle specielle begivenheder i bagagen, men også med en lang række ressourcer. Ordet offer signalerer derimod en kronisk tilstand. Den lingvistiske betydning er væsentlig, for hvordan man anskuer, identificerer og behandler problemer. Når man ser på den traumeramte som overlever, handler indsatsen om at blive bevidst om, hvilke ressourcer den enkelte har, og bringe disse ressourcer i spil for at styrke evnen til at mestre eget liv.

Beskyttelsesfaktorer er et afsæt for 'det gode' møde

Hvis man som fagperson skal opbygge et tillidsforhold til en traumatiseret, er det vigtigt at tænke over hvilke beskyttelsesfaktorer, der kan optimere rammerne for mødet. Manglende tillid, mistænksomhed, hurtig vakt vrede kræver nogen gange specielle hensyn. Det er ikke altid, at man som professionel ved, hvilke hensyn der skal tages, men ofte ved borgeren det selv. Det er derfor yderst virksomt altid at spørge om behov for særlige hensyn. Er man tilbøjelig til at føle sig presset og få åndenød og angst, kan en åben dør – en eventuel 'flugtrute' eksempelvis være en vigtig forudsætning for et godt møde.

Fællesskaber er rehabiliterende og forebyggende

Traumatiserede flygtninges trivsel er afhængig af deres familieliv og af deres sociale relationer i lokalsamfundet. En fællesskabsbaseret tilgang til traumer kan have både en rehabiliterende og forebyggende effekt. Gennem sociale fællesskaber kan der opbygges tillidsfulde relationer, og dermed et afsæt for sammen at handle på problemstillinger og muligheder, der påvirker flygtningefamiliers trivsel og livssituation.

02

Dette kapitel giver en introduktion til de kommunale og boligsociale indsatser, der påvirker flygtninges livsvilkår i udsatte boligområder, samt et kort overblik over Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

I udsatte boligområder er der højere utryghed og mindre tillid end i andre lokale boligområder i Danmark. Men gennem sociale aktiviteter med fællesskab som omdrejningspunkt er et spirende civilsamfund med til at bryde dette negative mønster. Flygtningefamiliers trivsel forbedres gennem deltagelse i sociale fællesskaber i lokalonrådet.

Flygtningefamiliers trivsel er samtidig præget af politiske tiltag såsom ghettopakker og mediedækningen heraf. Det seneste regeringsudspil om 'ét Danmark uden parallelsamfund' er medvirkende til at forringe trivsel, idet flygtninge føler sig marginaliserede og stigmatiserede, og usikre på, hvordan planen om afvikling af ghettoer vil påvirke deres boligsituation.

EUTOPIA

02
FLYGTNINGE I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

TRYGHED, TILLID OG FÆLLESSKAB

I Danmark er mange flygtninge bosat i almennyttige boliger, der betegnes som 'udsatte boligområder'. Disse boligområder er definerede på baggrund af negative parametre om, at beboerne har lav tilknytning til arbejdsmarkedet, lav indkomst og lavt uddannelsesniveau. Endvidere er boligområderne defineret ved, at der er et højt kriminalitetsniveau og en høj andel beboere af ikke-vestlig herkomst.

Flygtningefamiliers trivsel og livsvilkår er i høj grad præget af sociale dynamikker i lokalsamfundet. I udsatte boligområder er der særligt fokus på at styrke fællesskaber og social sammenhængskraft. Dog er fællesskaber og sammenhængskraft til tider udfordret af, at der i udsatte boligområder er højere utryghed og mindre tillid end i andre lokale boligområder i Danmark.

NABOSKAB I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

At styrke det gode naboskab er vigtigt for at skabe tillid, tryghed og sociale fællesskaber. Ifølge en undersøgelse foretaget af Center for Boligsocial Udvikling er naboskabet i udsatte boligområder dårligere end i resten af landet. Godt naboskab indbefatter blandt andet tryghed, sociale relationer, tilfredshed med sit boligområde og accept af forskellighed. Undersøgelsen viser endvidere, at borgere i de udsatte boligområder føler sig mere utrygge i deres lokalområde end resten af danskerne.

Kilde: *Naboskab i udsatte boligområder: En måling af naboskab i udsatte boligområder sammenlignet med andre boligområder i Danmark.* Center for Boligsocial Udvikling 2015.

For at øge tryghed og tillid initierer både kommunale, boligsociale og civilsamfundsaktører en række sociale aktiviteter med fællesskab som omdrejningspunkt. Igennem aktiviteter som zumba, strikning, fodbold, dansktræning og fællesspisning kan der skabes et stærkere socialt netværk imellem beboere. Når beboere har et stærkere socialt fællesskab, øges tryghed og tillid ofte som følge.

KATALOG OVER KOMMUNALE OG BOLIGSOCIALE INDSATSER

Center for Boligsocial Udvikling har publiceret et katalog, der samler erfaringer og løsningsforslag fra kommunale og boligsociale indsatser i udsatte boligområder. Kataloget fokuserer på indsatser målrettet:

- Uddannelse og beskæftigelse
- Kriminalitetsforebyggelse
- Trivsel og tryghed
- Forebyggelse og forældreansvar

Kilde: *Løsninger til udsatte boligområder: Katalog over 33 områdefokuserede indsatser evalueret af Center for Boligsocial Udvikling*. August 2017.

Mange flygtningefamilier tager del i sociale aktiviteter i udsatte boligområder og fungerer også selv som initiativtagere til og facilitatorer af aktiviteterne. *"Vi har et stærkt sammenhold", "der er altid nogen til at hjælpe", "vi fungerer som en lille landsby"*, fortæller flygtninge bosat i Gellerupparken eksempelvis.

FLYGTNINGEKVINDER SKABER FÆLLESSKABER

På tværs af nationaliteter er kvinder med flygtningebaggrund involveret i et spirende frivilligt foreningsliv og i socialt arbejde, der bidrager til at bryde isolation og skabe fællesskaber i udsatte boligområder. I Gellerup-Toveshøj er bydelsmødre eksempelvis vidensformidlere og ambassadører for beboere. I Mjølnerparken står kvinderne bag aktiviteter i Cafe Nora – en kvindeklub, der fungerer som socialt samlingspunkt. På forskellig vis fungerer kvinderne som brobyggere både internt imellem beboere og eksternt imellem beboere og offentlige myndigheder. Desuden tilbyder de støtte til, at isolerede og ensomme kvinder kan styrke deres netværk.

Traumatiserede flygtninge kan dog finde det vanskelig at tage del i det frivillige foreningsliv og i sociale aktiviteter, og har tendens til at isolere sig eller begrænse det sociale netværk til de nærmeste. Mistillid til andre beboere og frygt for, at personlige erfaringer kan blive til offentlig sladder er én af hovedårsagerne til denne isolation.

> ***Det tager lang tid at opbygge tillid her. Man vil ikke åbne hjertet, men gør problemer til en hemmelighed. Man går til dem, der er meget tæt på, dem man kan stole på ikke fortæller det videre. Man vil undgå sladder. Så man skal lære hinanden at kende først...***
>
> Boligsocial medarbejder, Mjølnerparken.

GHETTOLISTEN, GHETTOPAKKER & HELHEDSPLANER

Flygtningefamiliers trivsel i udsatte boligområder er ikke blot præget af graden af deltagelse i sociale fællesskaber, men også af de måder hvorpå boligområder omtales i medier og offentlige debatter. Særligt præges deres trivsel af de forskellige politiske tiltag, der er målrettet områderne.

Udsatte boligområder er kendetegnede ved at være i det politiske og offentlige søgelys. De omtales ofte som en slags problemområder. Det betyder, at der jævnligt introduceres statslige og kommunale tiltag, der skal regulere og forbedre forholdene i de udsatte boligområder, eksempelvis igennem ghettopakker og helhedsplaner. For traumatiserede flygtninge kan de mange tiltag forringe trivslen. Tiltagene skaber eksempelvis bekymring for, hvordan den boligmæssige og økonomiske situation påvirkes, eller hvorvidt børn kan blive udsat for 'dobbeltstraf', såfremt de begår kriminalitet. Og de skaber en følelse af at være marginaliserede, ligefrem uønskede i det danske samfund.

GHETTOLISTER OG GHETTOKRITERIER:

Siden 2010 har den danske regering udarbejdet en 'ghettoliste'. Listen er baseret på fem 'ghettokriterier':

1. Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse overstiger 40%
2. Andelen af beboere i alderen 30-59 år, der alene har en grundskoleuddannelse overstiger 60%
3. Den gennemsnitlige bruttoindkomst for borgere i alderen 15-64 år i området, eksklusive uddannelsessøgende, udgør mindre end 55% af den gennemsnitlige bruttoindkomst for samme gruppe i regionen
4. Andelen af beboere på 18 år og derover dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer udgør mindst 3 gange landsgennemsnittet
5. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50%

Et ghettoområde defineres som et område, der opfylder mindst tre af disse kriterier.

Kilde: Regeringen, 01.03.2018, https://www.regeringen.dk/nyheder/ghettoudspil/definition-ghetto-og-udsatte-boligomraader/)

Ghettopakker og ghettoudspil er blandt de mange tiltag, der er medvirkende til at marginalisere flygtninge i udsatte boligområder. Det seneste ghettoudspil er blevet lanceret som et 'opgør mod parallelsamfundet'. Idéen om parallelsamfundet er i høj grad baseret på en forestilling om, at flygtninge og indvandrere, der bor i de udsatte boligområder, skaber deres egne ekskluderede samfund med egen kultur, tradition, sprog og værdier. Denne fores-

tilling tilføjer et nyt lag af problemer til de udsatte boligområder. Nu handler interventionerne ikke udelukkende om at forbedre forholdene - eksempelvis ved at forbedre arbejdsmarkedstilknytningen eller få flere ressourcestærke tilflyttere. Med idéen om parallelsamfundet lægges der vægt på, at disse samfund er en fare for den danske sammenhængskraft og de danske værdier.

GHETTOUDSPIL: I marts 2018 offentliggjorde regeringen det seneste tiltag i forbindelse med udsatte boligområder, "Ét Danmark uden parallelsamfund – Ingen ghettoer i 2030", også kaldet 'Ghettopakken'. I dette udspil beskriver regeringen udsatte boligområder som parallelsamfund, hvor de danske værdier om demokrati og frihed ikke er gældende. Disse parallelsamfund bliver beskrevet som en trussel mod de danske normer og den danske kultur. Regeringens ambition er derfor, at der ikke skal være flere ghettoer i 2030. For at imødekomme denne ambition har regeringen fremlagt 22 forslag til bekæmpelsen af ghettoerne under fem hovedkategorier:

1. fysisk nedrivning og omdannelse af udsatte boligområder
2. mere håndfast styring af hvem der kan bo i udsatte boligområder
3. styrket politiindsats og højere straffe skal bekæmpe kriminalitet og skabe mere tryghed
4. en god start på livet for alle børn og unge
5. regeringen følger op på indsatsen mod parallelsamfund

Regeringen afsætter som del af udspillet 12 mia. kroner til Landsbyggefonden til nedrivelse og opføring af nye bygninger.

Kilde: www.regeringen.dk

Ghettopakken har til formål aktivt at ændre lejemålene og regulere beboersammensætningen for at afvikle ghettoerne og dermed både ændre de fysiske og sociale rammer. Nogle almene boliger vil blive nedrevet til fordel for opførsel af private boliger. Dette skal medføre, at folk med forskellige indkomstniveauer kommer til at bo side om side. Endvidere vil regeringen reducere de offentlige ydelser til borgere, der flytter til ghettoområder for at forhindre områder med en høj koncentration af etniske minoriteter. Derudover indeholder ghettopakken et forslag om at fordoble straffen for visse forbrydelser i ghettoområderne.

KRIMINALITET i de udsatte boligområder: Ghettoerne portrætteres i medierne og af politikere som et sted for radikalisering og bandekriminalitet – ghettoudspillet adresser også dette. Procentdelen af borgere, der er tidligere dømte er højere for mange udsatte boligområder end landsgennemsnittet. Billedet af mennesker fra ghettoer som kriminelle er et stigma, der følger med borgene. Dermed bliver bopælens placering noget, der marginaliserer beboerne og øger myndighedernes overvågning af dem.

Foruden regeringsudspil er der mere lokalt baserede initiativer målrettet forbedring af forholdene i de udsatte boligområder. De mest kendte og ofte meget omkostningsfulde initiativer kendes som helhedsplaner. Helhedsplanerne er som regel et projektsamarbejde mellem det almene boligselskab og kommunen og er ofte finansieret af både boligselskabet, Landsbyggefonden og det offentlige. Helhedsplaner søger at løfte boligområder gennem fysiske og sociale planer.

Ofte har et område en social og en fysisk helhedsplan, der eksekveres sideløbende. Formålet med den fysiske helhedsplan er at skabe bedre fysiske rammer for at tiltrække flere ressourcestærke tilflyttere til området. Den fysiske helhedsplan arbejder med at renovere lejlighederne og områderne. De fokuserer på at skabe mere trygge udendørsarealer, rekreative rum og søger at åbne området mere. Håbet er, at dette vil forebygge 'parallelsamfundsdannelse' og forbedre integrationen af flygtninge- og indvandrerfamilier.

Den sociale helhedsplan har til formål at skabe mere social dynamik og interaktion i områderne. Der er især fokus på tryghed og 'det gode naboskab' som essentielle elementer for at skabe et bedre image for områderne. Idéen er, at et område med flere sociale aktiviteter, trygge rammer og et godt naboskab, vil tiltrække flere danske middelklassefamilier. Dette skal bidrage til at gøre det sociale samvær bedre og dermed øge mulighederne for, at flygtningefamilier interagerer mere med etniske danskere og dermed forbedrer deres tilknytning til Danmark.

Et bærende element i den sociale helhedsplan er det boligsociale arbejde. Den boligsociale indsats i udsatte boligområder har særligt gennem det sidste årti været på den politiske dagsorden.

Det boligsociale arbejde er forankret i Almenboligloven. Borgerinddragelse og beboerdemokrati er et væsentligt fokus i det boligsociale arbejde og udgør en væsentlig ressource i forhold til at skabe en langsigtet udvikling. Det boligsociale arbejde har fokus på at skabe tryghed og social aktivitet i boligområdet. Dette tager ofte form gennem uddannelses-, beskæftigelses- og fritidsindsatser, der har til formål at give borgerne nye kompetencer og et bredere socialt netværk. Det boligsociale arbejde baserer sig på den antagelse, at hvis borgerne mødes, vil det skabe en større sammenhængskraft i lokalområdet og øge følelsen af tilknytning og medborgerskab.

OM MJØLNERPARKEN OG GELLERUP-TOVESHØJ

Mens udsatte boligområder er definerede ved fælles parametre, er de meget forskelligartede. Denne forskelligartethed gør sig også gældende, når man sammenligner Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj. I Mjølnerparken er der eksempelvis ikke mange kommunale institutioner og veletablerede frivillige foreninger, mens der i Gellerup-Toveshøj findes en bred vifte af institutioner som dagtilbud, sundhedscentre, skoler, bibliotek, politi, frivillige foreninger, samt en kirke og en moské. Denne forskel er til dels en konsekvens af områdernes geografiske størrelse og placering, men også af interne dynamikker i områderne.

Områderne er dog på samme vis præget af omfattende politiske tiltag og helhedsplaner, der resulterer i hastige forandringsprocesser. Flygtninge bosat i områderne må løbende forholde sig til, hvilke konsekvenser disse processer har for deres livsvilkår. Dette kan skabe yderligere stress og intensivere følelsen af at være fanget i et krydspres mellem velfærdsstatens, lokalsamfundets og egne praksisser og forventninger.

Mjølnerparken

Mjølnerparken er et alment boligbyggeri på ydre Nørrebro i København, der er ejet og drevet af Bo Vita. Mjølnerparken er af regeringen blevet karakteriseret som en ghetto, da det lever op til regeringens 'ghettokrav'. Det er derfor et område, der er genstand for mange interventioner, herunder helhedsplanen, der er et samarbejde mellem Københavns Kommune, Landsbyggefonden og Lejerbo. Helhedsplanen løber fra 2017 til 2021. Den sigter efter at forbedre både de fysiske rammer og sociale dynamikker i Mjølnerparken.

OM MJØLNERPARKEN

- **Lejligheder: 560**
- **Beboere: 1752**
- **Beboersammensætning: 82,1 % indvandrere og efterkommere af ikke-vestlig baggrund**
- **Udenfor arbejdsmarkedet: 43,5 %**
- **Kun grundskole: 53 %**
- **Beboeres gennemsnitindkomst: 51 % af gennemsnittet for regionen**

Kilde: Regeringen, https://www.regeringen.dk/nyheder/ghetto-listen-2017-to-nye-omraader-tilfoejet-fem-fjernet/

Kilde: Google Maps

Da Mjølnerparken blev bygget i midt 1980'erne, var området et industriområde i udkanten af København. Det var derfor ikke et attraktivt beboelsesområde. I løbet af de sidste 30 år har København dog oplevet en stor tilflytning og derfor en udvidelse af byen. Københavns Kommune har investeret i renovering og gentrificering af Nørrebrokvarteret, der er er blevet langt mere attraktivt. Der bygges og renoveres stadig i området. Som del af den fysiske helhedsplan for Mjølnerparken skal alle lejligheder renoveres. Antagelsen er, at dette kan tiltrække flere ressourcestærke borgere. Renoveringerne fordrer en genhusning af alle beboerne. Denne genhusning samt regeringens nye kontanthjælpsregler, har resulteret i øget pres på mange af de ressourcesvage flygtningefamilier i området. Familierne frygter, at de nye boliger og deres lavere indkomst vil betyde, at de ikke kan flytte tilbage i deres lejligheder.

Mjølnerparken havde i særdeleshed mediernes bevågenhed i 2015, da det blev offentliggjort, at Omar El-Hussein, der stod bag terrorangrebet på Synagogen i Krystalgade og på Krudttønden på Østerbro, var opvokset i Mjølnerparken. Denne episode

samt bandekrigene i København i 2017, har medført, at politiet har haft en ekstremt stor bevågenhed på området.

Gellerup-Toveshøj

Gellerupparken og Toveshøj blev opført i slutningen af 1960'erne. Selvom Gellerupparken og Toveshøj er to adskilte boligbyggerier, omtales og opfattes de ofte som én. Begge er ejet af Brabrand Boligforening. Målet med bygningerne var at bygge attraktive lejligheder for den voksende århusianske middelklasse. Dog blev lejlighederne ikke en succes blandt dem, og i 1980'erne begyndte tyrkiske indvandrere at flytte ind. Senere fulgte andre indvandrere og flygtninge, hvilket har medvirket til, at Gellerup-Toveshøj i dag er et af de største boligområder på regeringens Ghettoliste.

OM GELLERUP-TOVESHØJ

- **Beboere: 5874**
- **Beboersammensætning: 79,6 % indvandrere og efterkommere af ikke-vestlig baggrund**
- **Udenfor arbejdsmarkedet: 52,9 %**
- **Kun grundskole: 59,5 %**
- **Beboeres gennemsnitsindkomst: 55 % af gennemsnittet for regionen**

Kilde: Regeringen, https://www.regeringen.dk/nyheder/ghetto-listen-2017-to-nye-omraader-tilfoejet-fem-fjernet/

Gellerupparken er placeret et stykke uden for Aarhus og er omringet af store indfaldsveje, hvilket afgrænser og isolerer området. Der er store grønne områder i Gellerup designet til rekreativ brug.

I december 2017 blev der vedtaget en ny og omfattende helhedsplan for Gellerup/Toveshøj. Helhedsplanen indbefatter både nedrivning og renovering af lejlighederne og en større boligsocial indsats. Helhedsplanen er finansieret af Brabrand Boligforening, Aarhus Kommune og Landsbyggefonden og har et budget på omkring 1,1 mia. kroner. Helhedsplanen har til formål at gøre området til et mere attraktivt boligområde, hvor der er plads til flere ressourcestærke borgere og flere

Kilde: Google Maps

besøgende. Gellerupparken og Toveshøj har været kritiseret for at være monofunktionelt i sin bygningsstil – altså, at der kun er boliger og ikke meget socialt liv derudover. En del af formålet med helhedsplanen er derfor at åbne for det sociale, kulturelle og kommercielle liv for at tiltrække flere dagsbesøgende.

03

Dette kapitel giver en introduktion til flygtningefamiliers erfaringer af krig, flugt og liv i eksil, samt hvordan disse erfaringer indvirker på traumer.

Forskning viser, at livet i eksil både kan forebygge og forværre de psykosociale og sundhedsmæssige effekter af traumer. For mange flygtningefamilier er livet i eksil forbundet med et statustab og en mangel på anerkendelse, der kan aktivere en følelse af modborgerskab. Endvidere er forholdet til danske myndigheder for nogle flygtninge præget af gnidninger og konflikt som følge af, at de føler sig fanget mellem velfærdsstatens og lokalsamfundets forventninger.

03
MYNDIGHEDSPRES, MISTILLID & MODBORGERSKAB

ET AMBIVALENT FORHOLD TIL VELFÆRDSSTATEN

Traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder er kendetegnet ved, at de jævnligt er i konflikt med myndighederne og deres omgivelser. De har mange sociale og sundhedsmæssige problemer og følges derfor ofte tæt af forskellige myndigheder og sundhedsfagligt personale. Som en konsekvens af deres ringe funktionsevne og det høje kontakt- og opfølgningspres fra myndighederne, opstår der ofte et konfliktfyldt forhold mellem familierne og det danske velfærdssystem. Dette får den utilsigtede konsekvens, at hjælpen kan være symptomforstærkende frem for at forbedre familiens samlede livssituation. Ydermere kan det aflede et mangeårigt afhængighedsforhold til velfærdsydelserne, som forringer de traumatiserede flygtninges evne til at tage ansvar for deres eget liv.

Mens det danske velfærdssystem baserer sig på, at borgere har tillid til staten, har mange flygtninge forladt deres hjemland, enten fordi deres stat ikke har kunnet beskytte dem, eller fordi staten har været en direkte trussel mod deres liv. Det er karakteristisk for traumatiserede flygtningefamilier, at de forsøger at undgå indblanding fra et system, de dels nærer mistillid til, og dels har dårligt kendskab til. De forsøger som udgangspunkt at klare sig selv.

FLYGTNINGEFAMILIER FØLER SIG FANGET I ET KRYDSFELT AF FORSKELLIGE FORVENTNINGER

Flygtningefamilier oplever ofte, at de er fanget i et krydsfelt mellem egne, statens of lokalsamfundets forventninger. Mette-Louise Johansen har skrevet en ph.d.-afhandling om palæstinensiske flygtningefamilier i Gellerupparken. Denne afhandling viser, at det ikke blot er den danske velfærdsstat, der har mange forventninger til flygtningefamilierne, men at der også er mange forventninger internt i de udsatte boligområder om, hvordan man skal opføre sig for at høre til. Det konstante pres fra forskellige sider skaber usikkerhed i familierne, der konstant kæmper for at holde sammen.

Kilde: Mette-Louise Johansen 2013: *In the Borderland: Palestinian Parents navigating Danish Welfare State Interventions,* ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.

Mange traumatiserede flygtningefamilier udvikler et ambivalent forhold til statsapparatet og velfærdsstaten; på den ene side oplever de en velfærdsstat, der fremstår som magtesløs over for deres behov og på den anden side forsøger de at undgå en velfærdsstat, som trænger sig ind på deres familieliv. Forældrene i de traumatiserede flygtningefamilier oplever krydspres og konflikter både internt i familien, i lokalsamfundet og i forhold til de mange forskelligartede interventioner. De er ofte bange for tvangsfjernelse af deres børn, de lider ofte af stress – delvist forårsaget af det høje interventionspres – samtidigt med, at de har kognitive og emotionelle problemstillinger som følge af PTSD eller PTSD lignende symptomer.

Det vurderes, at mellem 30-50 % af flygtninge fra asyllande lider af traumer forårsaget af tortur og/eller organiseret vold. På baggrund af statistik, forskningslitteratur og interview med eksperter, anslår Socialministeriet, at mellem 30.000-45.000 flygtninge i Danmark kan være traumatiserede. Dette estimat omfatter alene voksne flygtninge med traumer. Et større antal pårørende til disse kan være sekundært traumatiserede. Det drejer sig især om børn og ægtefæller. Samlet vurderes det, at gruppen af flygtninge, der er primært eller sekundært traumatiseret udgør ca. 60-100.000 individer eller ca. 25-30% af den samlede gruppe flygtninge og indvandrere af ikke-vestlig oprindelse. Antallet af traumatiserede familier i udsatte boligområder er ikke dokumenteret, og er således svære at opgøre.

Kilde: LG Insight 2013: *Traumeundersøgelse: Undersøgelse af indsatsen for flygtninge med traumer i Danmark*. Social-Børne og Integrationsministeriet.

At traumatiserede flygtningefamilier oplever et krydspres, er ikke blot en konsekvens af myndigheders indblanding, men også af et mere implicit værdisæt for 'danskhed', der præger hverdagslivet både i det offentlige og private rum. Den danske velfærdsstat er formet af en idé om lighed; vi arbejder og betaler alle skat, og vi opdrager vores børn til at blive ligesom os. Det forventes her, at flygtninge og indvandrere assimilerer deres privatliv til danske værdier. Med andre ord er der indlejret et værdisæt i den danske velfærdsstat, der dikterer 'rigtige' og 'forkerte' måder at leve på. Nytilkomne flygtninge er ikke altid bevidste om de implicitte sociale koder, dette værdisæt bygger på, hvilket kan resultere i gnidninger og mangel på inklusion i det danske fællesskab.

OM AT KNÆKKE DE DANSKE KODER

Det kan være nemt at træde forkert som flygtning i Danmark, fordi det danske samfund bygger på en række implicitte og uudtalte sociale koder. Birgitte Romme Larsen har forsket i, hvilken rolle flygtninges adfærd i den private sfære spiller i forhold til integration. Hendes forskning viser, at daglige praksisser såsom at holde haven pæn og trække gardinerne for på de 'rigtige' tider af døgnet har stor betydning for integration. Dette er ikke mindst gældende i forhold til børneopdragelse. Larsen skriver blandt andet om, hvordan forældre bliver dømt af institutioner på baggrund af den frokost, de smører til deres børn. Et eksempel herpå er en sudanesisk kvinde, der fik problemer med kommunen fordi børnehavemedarbejderne havde klaget til kommunen over kvindens dårlige madpakker. Madpakkerne bestod ikke af rugbrød, men af sandkage, som hun troede var det 'rigtige' brød, altså rugbrød, som kommunen havde bedt hende købe. Kommunen blev altså involveret på baggrund af madpakken. Forældres evne til at lave sunde madpakker til deres børn sidestilles let med deres evne som forældre. Derfor bliver forældre, der ikke har knækket 'frokostkoden' ofte konfronteret af institutionerne og andre forældre.

Kilde: Birgitte Romme Larsen 2011: *Ind i Danmark: Skabelse af sted og tilhørsforhold blandt nyankomne flygtningefamilier bosat i mindre danske lokalsamfund*. Ph.d. afhandling, Københavns Universitet.

FLYGTNINGE I DANMARK

Siden anden verdenskrig har Danmark taget i mod flygtninge. Gennem de sidste seks årtier har konflikter i forskellige dele af verden sendt flygtninge til Danmark. Gruppen af flygtninge i Danmark varierer derfor bredt fra polske flygtninge, der kom i 1950'erne, til nyankomne syriske flygtninge, der er ankommet siden 2011.

Det kan derfor virke generaliserende at snakke om flygtninge som én gruppe mennesker. Borgere med flygtningebaggrund kommer fra vidt forskellige kulturer med en stor variation i sprog, traditioner og oplevelser fra deres liv under både krig og fred. Fælles er dog, at de er flygtet fra deres hjem, venner, familie og job, fordi de har frygtet for deres liv. Der er altså tale om en gruppe, der er kommet til Danmark, fordi det ikke længere var en mulighed at blive i deres hjemland.

HVOR MANGE FLYGTNINGE HAR DANMARK TAGET IMOD GENNEM ÅRENE, OG HVOR KOM DE FRA?

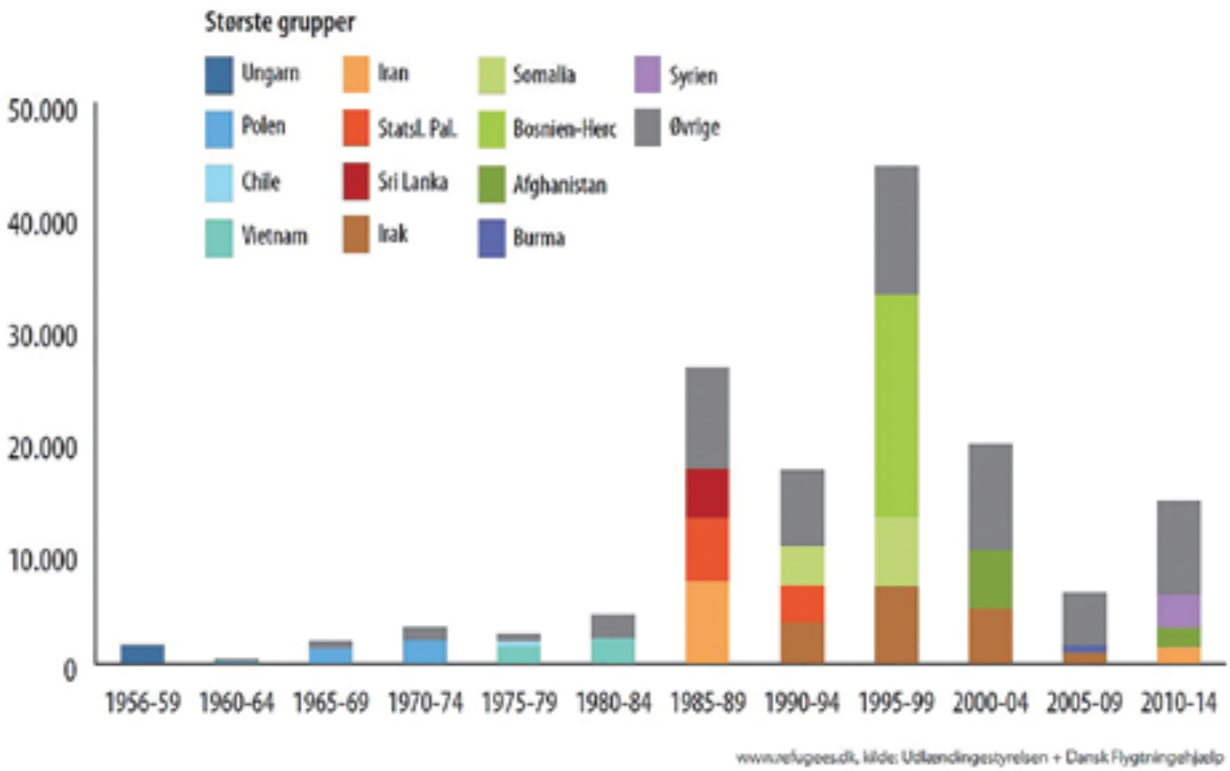

Figuren illustrerer, at Danmark gennem tiden har taget imod flygtninge fra meget forskelligartede steder i forskellige tidsperioder. Det kan tilføjes til figuren, at den danske stat fra 2015 til 2016 har givet opholdstilladelse til 18.276 flygtninge hvoraf over 60% kom fra Syrien. (Kilde: Udlændinge- og integrationsministeriet 2015 og 2016 https://www.nyidanmark.dk/da/Tal-og-statistik/Tal-og-fakta).

Mange flygtninge kommer fra borgerkrigsområder, hvor de har været udsat for forfølgelse eller undertrykkelse. Flugten til et fredeligt land har ofte været barsk, og mange udsættes også på denne rejse for overgreb. Ved ankomst til Danmark møder flygtningene en tilværelse, der er præget af uvished og venten, mens deres asylsager behandles. Denne uvished kan påvirke flygtningenes psykiske helbred, hvis den strækker sig over længere perioder.

ERFARINGER AF KRIG OG FLUGT

Mange flygtninge i Danmark kommer fra lande, hvor de og deres familier har levet 'almindelige' liv med uddannelse, job, familie og venner. Men på forskellige måder har denne situation ændret sig radikalt. Når konflikter bryder ud, vælger mange familier at blive i deres hjemlande for at afvente situationen i håb om at fred og normalitet indfinder sig igen. De er modvillige i forhold til at forlade hus og hjem. Men i nogle tilfælde optrappes konflikten i stedet og folk må se sig nødsaget til at flygte.

INTERNATIONAL BESKYTTELSE AF FLYGTNINGE

I artikel 14 i FN's Verdenserklæring om menneskerettigheder står der, at enhver har ret til at søge asyl for beskyttelse mod forfølgelse. På trods af denne ret oplever mange flygtninge det som en stor udfordring at flygte og søge asyl i et andet land. Overalt i Europa prøver stater at beskytte dem selv og deres borgere ved at begrænse og kontrollere flygtningestrømmene. Dette komplicerer flygtningenes muligheder for frit at rejse til et fredeligt land for at søge om asyl.

Per definition er flygtninge mennesker, der forlader deres hjemland fordi de bliver forfulgt på grund af eksempelvis race, religion, politiske overbevisning, nationalitet eller tilhørsforhold. I Danmark er der mange politiske flygtninge, der er kommet hertil, fordi de i deres hjemlande ses som modstandere af styret og derfor er uønskede. Ophold i deres hjemland kan resultere i, at de bliver ofre for vold, tortur og i nogle tilfælde dræbt.

"Det var ikke en beslutning om at komme til Danmark, men det var en beslutning om at forlade Irak", fortæller Nadia om, hvorfor hun og hendes to søskende kom til Danmark i 1990. Nadias far var politisk aktiv og arbejdede imod diktaturet. Da de politiske spændinger tog til, blev Nadia og hendes familie advaret: Hvis ikke de forlod Irak, ville de blive slået ihjel. Familien skyndte sig på flugt uden at have gjort sig tanker om, hvor de skulle rejse hen. Nadias far nåede ikke med. Han blev tortureret og dræbt, fordi han ytrede sin modstand mod diktaturet. Familien fik hurtigt kontakt til en mellemmand, der hjalp dem ud af Irak, og kort efter befandt de sig på et fly til Polen: Et fremmed land, hvor de tilfældigvis havde familiemedlemmer. Derfra bestemte mellemmænd, at de skulle rejse til Danmark, der dengang tog imod irakiske flygtninge. Nadia og hendes familie fik asyl i Danmark.

Under flugten er flygtninge forfulgt af myndigheder. Derfor er mange flygtninge tvunget til at leve i skjul og fremskaffe falske dokumenter, så de under dække kan rejse ud af landet. Derudover er det ikke alle, der besidder et pas, når krigen bryder ud. Derfor må de betale for at få forfalsket pas. For at få falske papirer og finde sikre flugtruter opsøger flygtninge som regel mellemmænd, vi kender som 'menneskesmuglere'. Disse mellemmænd hjælper mod betaling. Men prisen for at komme til et sikkert land er ofte høj.

Der findes utallige flugtruter til Danmark. Disse ændrer sig konstant, især i forbindelse med EU's politiske beslutninger omkring flygtninge. Dette er ikke mindst tilfældet i forbindelse med den seneste 'flygtningekrise', hvor grænseovergange er blevet afspærret visse steder, og flygtninge derfor har fundet mere risikable flugtruter til havs. Det kendetegner mange flygtninges historier, at de ikke selv har planlagt, hvilken rute de skal tage til Europa, men at dette bestemmes af mellemmændene. Grundet borgerkrigen i Syrien forbinder vi nu flugtruter med overfyldte gummibåde, der krydser Middelhavet, men flygtninge er kommet til Europa og Danmark på adskillige måder gennem tiden.

LIVET I EKSIL

For at forstå de traumeramte flygtningefamilier bedre, er det essentielt at være bevidste om, at flygtninge har levet et liv et andet sted, før de kom til Danmark. Det er vigtigt at forstå, at mange flygtninge ikke bare efterlader deres hus og ting, men også deres venner og familie, deres job og uddannelser. Dette betyder, at selvom ikke alle flygtninge lider af PTSD, vil mange være påvirkede af at leve i eksil.

Når man som flygtning forlader sit hjemland, kan man opleve et identitets- og statustab. Mange af de flygtninge, der lever i Danmark, har haft jobs og universitetsuddannelser i deres hjemlande. Desværre kan de sjældent fortsætte indenfor de samme erhverv og uddannelser i Danmark. Dette skyldes enten, at de ikke har de rette dokumenter, eller den danske stat ikke giver merit for deres uddannelser og erfaringer. Det betyder ikke kun et tab af status for den enkelte, men også at familier, der tidligere har været selvforsørgende, pludselig bliver afhængige af den danske stats ydelser – også de flygtninge, der faktisk kan arbejde. Derfor må de begynde forfra, hvilket især er svært, hvis familien er traumeberørt.

LIVET I EKSIL ER FORBUNDET MED OPLEVELSER AF STATUSTAB OG MANGLENDE ANERKENDELSE

Layla var netop blevet ingeniør bachelor, da den islamiske revolution i Iran begyndte. Layla og hendes mand var politisk aktive, og de måtte derfor flygte, da præstestyret fik magten. Da de kom til Danmark fik Layla hurtigt besked på, at hverken hendes bachelor, hendes gymnasie eller folkeskoleuddannelse var gældende i Danmark. Hun måtte derfor bruge de første ti år på ikke bare at lære det danske system og sprog at kende, men også at starte forfra med at blive uddannet. Mens Layla kæmpede hårdt, kunne hendes mand ikke håndtere den degradering, han oplevede ved ikke at kunne tale dansk og ikke at blive anerkendt i Danmark. I begyndelsen vendte han sin vrede mod Layla og deres søn, der blev udsat for vold, men til sidst forlod han Danmark.

Foruden at opleve tab af både status og identitet som følge af flugten, påvirkes flygtninge også af de stereotyper, der er om dem i det danske samfund. En universitetsuddannet ingeniør fra Baghdad, eller en forretningsmand fra Mogadishu ses måske pludselig som en samfundsnasser eller som inhabil. Med andre ord går mange flygtninge fra at være almindelige borgere i deres hjemlande til at blive udsatte minoritetsgrupper. De møder diskrimination og marginalisering i det danske samfund. For flygtninge, der i forvejen lever med et stort tab og kulturelle forskelle, kan negative stereotyper og diskrimination føre til yderligere følelse af identitetstab og fortvivlelse. Dette kan resultere i en følelse af, at de ikke er inkluderede og velkomne i det danske samfund.

LIVET I EKSIL KAN FORSTÆRKE TRAUMER

Livet i eksil har en stor indflydelse på psykosociale og sundhedsmæssige effekter af traumer. Opleves livet i eksil som positivt vil det øge mulighederne for at håndtere og bearbejde traumerne. Opleves livet i eksil som værende forbundet med stress og isolation, kan det have lige så stor negativ indvirkning på traumatisering, som oplevelser af krig og flugt. Børn påvirkes ligeledes af livet i eksil. DIGNITYs forskning viser, at tre store risikofaktorer for børns helbred er forældres problemer med at leve i eksil, forældres fattigdom og forældres oplevelse af diskrimination.

Kilder: Edith Montgomery 2011: *Trauma, Exile and Mental Health in Young Refugees*. Acta Psychiatr Scand 2011: 124 (Suppl. 440); Carlsson m.fl. 2006: *Mental Health and Health-Related Quality of Life: A 10-Year Follow-up of Tortured Refugees'*. The Journal of Nervous and Mental Disease 194:10.

At leve i eksil påvirker ikke kun de personer, der er flygtet fra deres hjemland, men også børn født og opvokset i Danmark. Mange børn har eksempelvis problemer med følelsen af tilhørsforhold. Selvom de er født og opvokset i Danmark, lever de med deres families minder og tilhørsforhold til et andet hjemland. Derfor oplever de en følelse af ikke at høre til noget sted. De hører ikke helt til i Danmark, og de hører heller ikke helt til i det hjemland, de aldrig har boet i. Dette leder til en følelse af rodløshed, der kan påvirke de unge til at tage afstand fra det danske samfund.

Derudover oplever mange børn af flygtninge, at de skal agere som brobyggere for deres forældre. Da børnene ofte er bedre til at navigere i de danske systemer og kender sproget bedre end deres forældre, bliver de deres forældres tolke og hjælpere. Således skal de eksempelvis deltage i møder med de offentlige myndigheder – møder hvor de bliver yderligere eksponeret for deres forældres problemer.

Medborgerskab og modborgerskab

Livet i eksil er påvirket af, hvorvidt flygtninge føler sig anerkendte og inkluderede i sociale fællesskaber. Anerkendelse og inklusion i fællesskaber er medvirkende til at skabe en følelse af medborgerskab. Blandt familier med flygtningebaggrund i udsatte boligområder er denne følelse ikke altid gældende. Som konsekvens af manglende anerkendelse, diskrimination og marginalisering kan medborgerskab vendes til modborgerskab.

MODBORGERSKAB I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Sociologen Aydin Soei beskriver, hvordan unge – og særligt unge mænd – i udsatte boligområder oplever en følelse af modborgerskab: At de ikke er en ligeværdig del af samfundet. Denne følelse kan opstå som følge af manglende anerkendelse og som følge af kriminalisering.

Kilde: Aydin Soie 2011: *Vrede unge mænd: Optøjer og kampen om anerkendelse i et nyt Danmark.* Tiderne Skifter.

Modborgere skal forstås som mennesker, der ikke føler sig som en del af det samfund, de lever i. De føler, at de ikke behandles ligeværdigt, og at de ikke har samme rettigheder og muligheder som majoriteten. Hvor en medborger føler et medansvar overfor samfundet og en lyst til at bidrage, føler en modborger det omvendt. En modborger er en, der reagerer på disse følelser ved at vende sig mod samfundet. At være modborger er ofte forbundet med vrede og utilfredshed overfor det danske samfund. Denne vrede og utilfredshed er medvirkende til at intensivere gnidninger og konflikter med offentlige myndigheder.

04

Dette kapitel præsenterer DIGNITYs familieforløb med fokus på forandring i fællesskab i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj. Formålet med forløbet er at øge flygtningefamiliers trivsel og samlede livssituation ved at mobilisere til aktiv deltagelse i to primære lokale fællesskaber:

1. **Opgangsfællesskabet**
2. **Forældrefællesskabet**

Deltagelse i sociale fællesskaber har en forebyggende såvel som rehabiliterende effekt på traumer og PTSD, og kan styrke troen på egne ressourcer og handlemuligheder. Under familieforløbet har deltagerne gradvist opbygget tillidsfulde relationer, og dermed et afsæt for i fællesskab at handle på problemstillinger, der påvirker deres trivsel og livssituation.

MIT LIV
FRAIE BUS
FAKTOR
UNIVE
BORNEHAVER
TRYGHED
B.T
1

UPTOWN
MIMERSPARKEN
NATTE
RAVNE
UDDANNELSE
...enneds plan...
1000

04
FORANDRING I FÆLLESSKAB: FAMILIEFORLØB

FORLØBETS FORMÅL

Traumatiserede flygtninge lever ofte et hverdagsliv præget af isolation. Mens denne isolation er en konsekvens af somatiske følgesygdomme og psykiske virkninger efter tortur og/eller organiseret vold, skyldes isolation ligeledes en udpræget mistillid til omverdenen. Denne mistillid bevirker, at det kan være vanskeligt at kontakte, samarbejde og dele erfaringer med andre. Samtidig ved vi, at deltagelse i sociale fællesskaber har en forebyggende såvel som rehabiliterende effekt på traumer og PTSD. Derfor er det vigtigt at bryde isolationen. Gennem deltagelse i sociale fællesskaber, kan der opbygges tillidsfulde relationer, og dermed et afsæt for sammen at handle på problemstillinger, der påvirker flygtningefamiliers trivsel og livssituation.

Formålet med familieforløbet er at øge flygtningefamiliers trivsel og samlede livssituation ved at mobilisere målgruppen til aktiv deltagelse i to primære lokale fællesskaber:

1) Opgangsfællesskabet
2) Forældrefællesskabet

Samtidig retter forløbet fokus på at adressere flygtningefamiliers forhold til offentlige myndigheder ved at:

→ Øge kendskabet til og forståelsen af offentlige myndigheder
→ Forbedre samarbejdet med offentlige myndigheder

Under overskriften 'forandring i fællesskab' bygger forløbet på en kontekstbaseret, ressource- og resiliensorienteret tilgang til traumer og PTSD. Gennem psykoedukation formidles der viden om, hvordan traumer og PTSD påvirker hverdagslivet, og familierne støttes i at udfolde deres styrker. Tilgangen omfatter en participatorisk metode, der igennem aktiv inddragelse skal medvirke til at styrke sociale netværk og lokale fællesskaber, samt øge bevidsthed om og tro på egne handlemuligheder.

OM PSYKOEDUKATION UNDER FAMILIEFORLØBET

Psykoedukation er et mestringsfokuseret undervisningsforløb, der igennem viden, dialog og refleksion skaber bedre forståelse for traumer og afledte reaktionsmønstre, og derved bedre handlemuligheder. Under familieforløbet er psykoedukation blevet anvendt som et underliggende fokus i en gruppekontekst. Formålet med psykoedukationen er at styrke familiernes evner til at mestre hverdagen, udvikle deres handlingsrum og herigennem øge deres erfarede livskvalitet. Psykoedukation har i denne sammenhæng både en rehabiliterende og forebyggende effekt.

GRAPHIC RECORDING

'Graphic recording' er blevet anvendt som en gennemgående metode til at facilitere dialog under familieforløbet. Gennem visuel dokumentation af deltagernes fortællinger er der blevet skabt en fælles optegnelse og referenceramme, der har fungeret som afsæt for at etablere en platform på tværs af forskelligheder. Foruden at give deltagere fra forskellige sproggrupper et fælles sprog, har optegnelserne skabt en følelse af at blive set og hørt blandt deltagerne. De visuelle optegnelser er blevet foretaget af en billedkunstner og billedpædagog, der har inddraget deltagerne aktivt i udviklingen af tegningerne og endvidere har faciliteret mindre tegnesessions for deltagerne.

OPBYGNING OG INDHOLD

Familieforløbet er udviklet på baggrund af DIGNITYs mangeårige erfaring med rehabilitering af traumatiserede flygtninge og er opbygget omkring en vekselvirkning mellem fællesdiskussioner og aktiviteter. Deltagerne bidrager selv med små fortællinger baseret på deres hjemmeopgaver imellem arrangementerne. Fællesaktiviteter inkluderer tegning, rollespil og zumbadans, hvorigennem deltagerne har mulighed for at kommunikere og interagere på nye måder og på tværs af sproggrupper. Under arrangementerne tilbydes familierne gratis børnepasning, og der indledes eller afsluttes med fællesspisning, hvor alle familiemedlemmer kan deltage.

DIGNITY har i perioden maj 2017 til maj 2018 gennemført to forløb for 14 familier i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj. I Mjølnerparken har fokus været på 'nabofællesskaber' og i Gellerup-Toveshøj på 'forældrefællesskaber'. Familieforløbet har haft en varighed på tolv måneder og har centreret sig om ti fællesarrangementer af tre timers varighed med fokus på forskellige tematikker. Imellem arrangementerne har deltagerne været engagerede i mindre opgaver, såsom at tage billeder af trygge rum og situationer eller at udvælge de mest betydningsfulde minder fra barndommen.

Forundersøgelse

Familieforløbets indhold er udviklet på baggrund af en forundersøgelse i Mjølnerparken og i Gellerup-Toveshøj, hvor der deltog et bredt udsnit af beboere i forskellige aldersgrupper og på tværs at etniciteter. Forundersøgelsen var struktureret omkring en åben dialog i mindre og større grupper, der tog afsæt i fire overordnede temaer: 'Hjem', 'familie', 'hverdagsliv', 'sociale relationer og fællesskaber'. Formålet med undersøgelsen var at kvalificere forløbet ved at afdække, hvilke behov og temaer, der skulle adresseres for at forløbet har relevans for målgruppen i de udvalgte boligområder.

Forundersøgelsen viser, at der på tværs af lokalområderne er behov for at adressere et forhold til offentlige myndigheder, der er kendetegnet ved ambivalens, mistillid og konflikt. Samtidig viser undersøgelsen, at flygtningefamiliers hverdag er præget af forskellige former for grænser og grænsedragninger, der er medvirkende til at skabe isolation. Endeligt viser undersøgelsen, at der på trods af problematikker også er ressourcer hos familierne og ikke mindst et udpræget ønske om at skabe forandring i fællesskab.

Forløbets temaer

På baggrund af forundersøgelsen er en række temaer for forløbet blevet identificeret. Temaerne behandles ikke stringent, men anvendes som guidende samtalerammer under de enkelte forløbsgange. På forskellig vis relaterer disse temaer til fællesskab – eller mangel derpå. Temaerne inkluderer:

- Medborgerskab og modborgerskab
- Anerkendelse og solidaritet
- Retfærdighed, rettigheder og pligter
- Tryghed og sikkerhed
- Familierelationer
- Hjem og hjemland
- Køn og generationer
- Tro og religion
- Politik og mediedækning

Hjemmeopgaver

Imellem familiearrangementerne har deltagerne arbejdet med hjemmeopgaver relateret til forløbets temaer for at styrke deres motivation og engagement. Eksempelvis har deltagerne fået til opgave at tage et billede af et fællesskab, de gerne vil styrke eller blive en del af, som de efterfølgende har præsenteret for de øvrige deltagere. Som forberedelse til tema om 'familierelationer' har en opgave været at finde et minde – en historie, et sagn, en ting – der fortæller noget om forholdet til familie, og forberede en kort fortælling omkring det minde.

Mindet om far

'Nadia' mindes sin far. Han gik altid i kjortel. Hun havde sat sig for, at hun ville bruge sin første månedsløn på at købe en silkekjortel til sin far. Da hun var 16 år, fik hun arbejde som assistent hos en fotograf og tog bryllupsbilleder. Hun brugte sine første to månedslønninger på at købe denne kjortel til sin far. Da faderen døde, blev hun spurgt hvad hun ville arve. Det eneste hun ønskede var kjortlen. Når hun savner sin far, som var hendes primære omsorgsforælder som barn, lugter hun til kjortlen og mindes ham.

Mindet om mor

'Aisha' mindes to sange fra hendes barndom i Libanon, der bragte hende glæde. Den ene sang bliver sunget i flere arabiske lande på mors dag. Når Aisha hører sangen i dag, bliver hun trist og ked af det. Hun mærker savn. Da hendes mand en dag satte den på i bilen, begyndte hun at græde. Hun er den eneste i familien, der er i Danmark. Moren er familiesammenført med hendes yngre søster i USA – de bor tæt på hinanden og mødes hver weekend. Det er svært for Aisha, at hun ikke længere har dem tæt på.

Målgruppe og rekruttering

Målgruppen for forløbet er flygtningefamilier bosat i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj, der frivilligt ønsker et samarbejde med DIGNITY omkring at skabe forandring i fællesskab. Den primære målgruppe for familieforløbet er forældrene, der indgår som aktive deltagere i forløbet, mens børnene i familierne optræder som sekundær målgruppe.

Identificeringen og rekrutteringen af målgruppen er foretaget med afsæt i de to fællesskaber, forløbet er målrettet – opgangsfællesskabet og forældrefællesskabet. Der har ikke været et selektionskriterie, at familiemedlemmerne er PTSD diagnosticerede eller har været i traumebehandling. Snarere har det været et ønske at blande familier med forskellige baggrunde og forudsætninger, således at de mere ressourcestærke kan støtte og fungere som positive rollemodeller for de mindre ressourcestærke familier. En sådan sammensætning er ligeledes med til at skabe fastholdelse under forløbet, idet familiemedlemmer ikke føler sig kategoriserede eller stigmatiserede på baggrund af en PTSD diagnose.

Identificeringen og selektionen af forløbets deltagere har været informeret af DIGNITYs eksisterende netværk og kontaktpersoner i boligområderne. I rekrutteringsfasen er der blevet lagt vægt på at etablere personlig kontakt og dialog med alle deltagere for derigennem dels at kortlægge deres baggrunde, motivationer og forventninger, og dels at tydeliggøre at deltagelse i forløbet er frivilligt og anonymt – men også forpligtende. Når deltagerne melder sig, er de forpligtede på stabilt fremmøde og aktiv deltagelse i fælles aktiviteter. Den personlige kontakt har været medvirkende til, at der gradvist er blevet opbygget en tillidsfuld relation mellem beboerne og DIGNITY. Denne tillid er et udgangspunkt for at kunne gennemføre et vellykket familieforløb for traumatiserede og traumeberørte beboere.

OPGANGSFÆLLESSKAB I MJØLNERPARKEN

DIGNITY har i Mjølnerparken valgt at arbejde med at skabe fællesskab blandt naboer i en opgang. Opgangen er blevet udvalgt på baggrund af to primære kriterier: 1) Børnefamilier skal være bosat i opgangen, 2) Forskellige nationaliteter/ etniske grupperinger skal være bosat i opgangen. DIGNITYs programkoordinator i Mjølnerparken har forestået den løbende kontakt til familierne, herunder indledende samtaler, løbende dialog og reminders omkring mødegange og aktiviteter.

FORÆLDREFÆLLESSKAB I GELLERUP-TOVESHØJ

DIGNITY har i Gellerup-Toveshøj valgt at arbejde med at skabe fællesskab blandt en gruppe forældre i en børnehave. Udvælgelsen af denne børnehave er sket på baggrund af etableret kontakt til en pædagog, der har været på DIGNITYs kompetenceudviklingsforløb, og som ønskede at fortsætte arbejdet med fokus på PTSD og traumer i mødet med forældrene. Pædagogen har støttet i rekruttering og motivering af deltagerne, mens DIGNITYs programkoordinator i Gellerup-Toveshøj har forestået den løbende kontakt til familierne, herunder indledende samtaler, løbende dialog og reminders omkring mødegange og aktiviteter.

Om deltagerne

Deltagerne på familieforløbet er beboere i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj. Størstedelen er palæstinensere og somaliere, der har været i Danmark i mange år og tidligere har været boligplacerede og bosat i andre dele af landet. Men deltagerne inkluderer også nytilkomne flygtningefamilier fra Syrien, samt pakistanere og danskere.

BRUG AF TOLKE

Deltagerne er sammensat på tværs af sproggrupper og har blandede danskkundskaber. Under forløbet er der derfor kontinuerligt blevet anvendt professionelle tolke til følgende sprog: arabisk, somalisk og urdu. Foruden at have ansvar for den sproglige oversættelse, har tolkene fungeret som meningsformidlere. Flere af tolkene er tilknyttet DIGNITYs klinik for traumatiserede flygtninge og har således indgående forståelse for de budskaber, forløbets facilitatorer har formidlet.

Familierne har primært været repræsenteret af mødre fra forskellige familiekonstellationer. Nogle bor med deres mand og børn, andre er fraskilte eller har børn, der ikke længere er hjemmeboende. Enkelte af deltagerne har været i traumebehandling og lever et hverdagsliv præget af nedsat funktionsevne og PTSD lignende symptomer, mens andre deltagere er mere ressourcestærke. Deltagernes tilknytning til og deltagelse i lokalbaserede fællesskaber er varierende, men fælles for dem alle er, at de ønske at styrke deres sociale fællesskab.

OPGANGSFÆLLESSKAB I MJØLNERPARKEN

Et kendskab til naboer fremmer tryghed og kan medvirke til at bryde isolation. I udsatte boligområder er der ofte en række frivillige foreninger og civilsamfundsorganisationer, der tilbyder rammer for samvær med andre beboere. Imidlertid er det for traumatiserede flygtninge og andre udsatte grupper ikke altid overskueligt at befinde sig indenfor disse rammer. Blot det at forlade lejligheden og bevæge sig udenfor kan være en udfordring. I denne kontekst kan et opgangsfællesskab fungere som et udgangspunkt for at skabe relationer og dermed bryde isolation. Samtidig kan det øgede kendskab til naboer, der skabes gennem et opgangsfællesskab, gøre det nemmere at håndtere interne såvel som eksterne uoverensstemmelser og konflikter.

I den udvalgte opgang i Mjølnerparken havde deltagerne ikke på forhånd et godt kendskab til hinanden – til trods for, at mange af dem havde boet i opgangen igennem mange år. Men de var på mange punkter bundet sammen af en række fælles livsvilkår og erfaringer, særligt forbundet til mødet med offentlige myndigheder.

CASE 1: DIALOG MED POLITI

Blandt deltagerne i Mjølnerparken er forholdet til myndigheder generelt præget af ambivalens og mistillid. Men særligt én myndighed er for deltagerne forbundet med en særlig høj grad af ambivalens og mistillid: Politiet.

Deltagernes forhold til politiet er præget af erfaringer af, at politiet enten er fraværende, eller er tilstedeværende i meget omfattende grad, og til tider på voldsomme måder. Deltagerne oplever gentagende gange, at de efterspørger politiets hjælp til håndtering af kriminelle hændelser, men at politiet ligefrem udebliver eller ikke tager hensigtsmæssig eller tilstrækkelig hånd om situationen:

> ***Du ringer til politiet og siger, at der er et problem, men de kommer ikke. Ikke medmindre du siger, at der er én, der går rundt med en pistol eller sådan noget. Så kan det være, at de lige kommer forbi og tænder sirenerne, men så kører de igen.***

I andre tilfælde oplever deltagerne, at politiets responstid er meget lang. Også i forbindelse med skudepisoder og drab, oplever de, at politiet ikke gør noget:

> ***Der kommer folk udefra og slår vores børn og unge ihjel, men politiet gør ikke noget.***

Deltagernes forhold til politiet er på mange måder præget af en bandekonflikt, der var intensiveret i perioden, hvor familieforløbet blev afholdt. Denne konflikt bevirkede, at politiet pludselig var massivt tilstede i og omkring Mjølnerparken. Overvågning med helikoptere og fly i aften- og nattetimerne, og løbende visitationer og arrestationer, særligt af unge mænd, var her medvirkende til, at deltagerne følte, at politiet foretog en række krænkende og ydmygende overgreb.

DELTAGERNES FORHOLD TIL POLITIET ER PRÆGET AF BANDEKONFLIKT

I sommeren 2017 eskalerede bandekonflikten i København. Denne eskalering var primært et resultat af rivalisering mellem to grupperinger med hovedbase på Nørrebro: Loyal to Familia (LTF) og Brothas. Alene i 2017 resulterede konflikten i omkring 40 skudepisoder, 3 dræbte og en række sårede. Under konflikten er Mjølnerparken blevet anset for at være et arnested for Brothas, og har derfor været epicenter for politiets indsatser målrettet bandebekæmpelse. Som led i bandebekæmpelsen har politiet fået mandat til at indføre visitationszoner i og omkring Mjølnerparken. I disse zoner kan politiet – uden begrundet mistanke eller retskendelse – undersøge personers tøj og andre genstande med henblik på at kontrollere om de bærer våben.

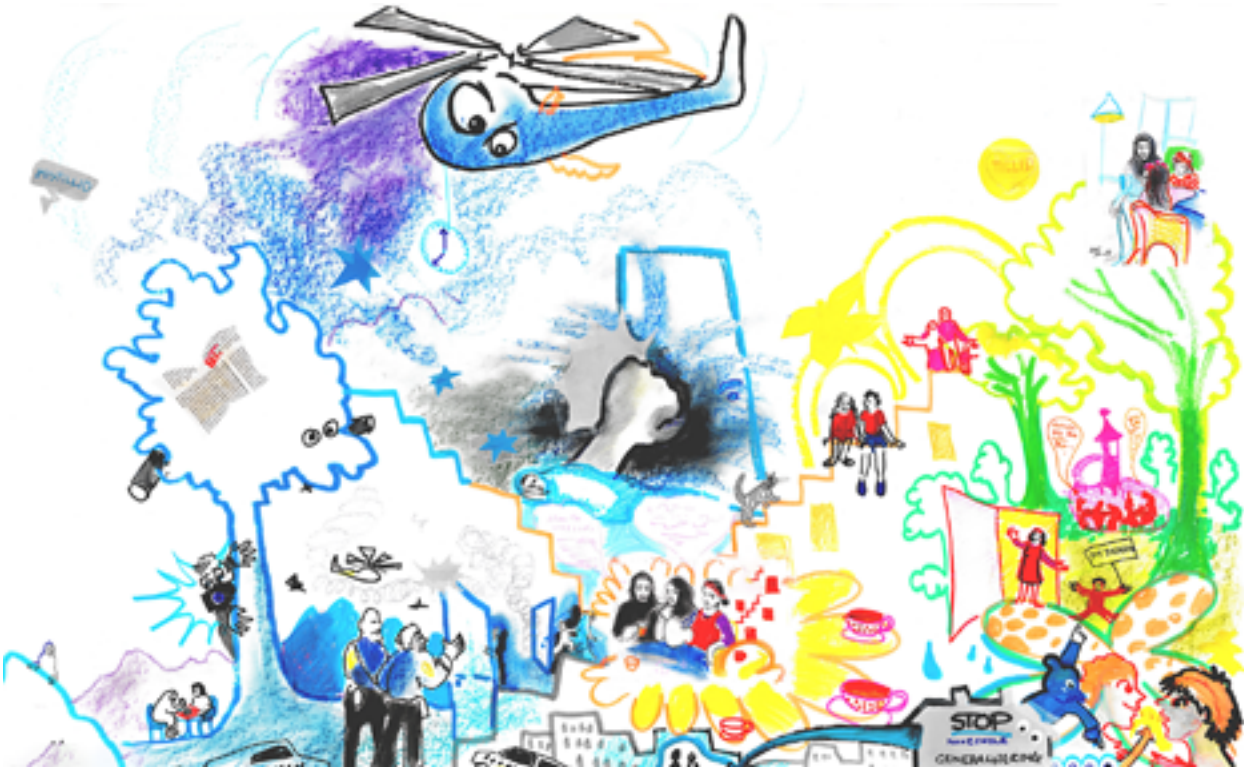

Illustration: Mistillid, bandekonflikt og overvågning præger mødet med politiet

"Jeg har et billede af, at jeg er i Libanon. Og nu dør jeg." Den intensiverede polititilstedeværelse og indgriben aktiverede deltagernes erfaringer af krig i deres hjemlande. I en kontekst, hvor flere af deltagerne forbinder politiet med en myndighed, der udøver organiseret vold mod bestemte grupperinger, der eksempelvis har været modstandere af et regime eller en regering, kan blot det at se en politibetjent skabe uro og angst:

> ***Når jeg går på gaden og politiet pludselig er der, så giver det lige sådan et spjæt i mig. Jeg har jo ikke gjort noget, men bare det, at jeg ser en betjent med uniform, eller en politibil, så bliver jeg utilpas.***

Aktiveringen af erfaringer af krig og vold blev for deltagerne særligt udpræget i forbindelse med politiets håndtering af en række hændelser forbundet med kriminalitet og bandekonflikt, hvor politiet eksempelvis bankede på deres døre i nattetimerne, eller anvendte magt. Denne indgriben fik deltagerne til at mindes og få flashbacks til de ubehagelige oplevelser, der havde haft med politiet i Libanon og Somalia. For nogle af deltagerne har dette resulteret i, at de plages af aktivering af traumer, der eksempelvis kommer til udtryk i forbindelse med gentagende mareridt:

> ***Det har påvirket mig rigtig meget i negativ retning – den oplevelse med politiet, der kom midt om natten. Jeg vågner med mareridt hver nat. Jeg har det skidt, fordi jeg stadigvæk er traumatiseret.***

Det ambivalente og konfliktfulde forhold til politiet er ikke blot et resultat af, at erfaringer af krig og vold aktiveres, men også et resultat af, at forældrene er bekymrede for, at der skal ske deres børn noget – at de i yderste konsekvens kan miste et barn i konflikten. Deltagerne pegede her eksempelvis på, at de var bekymrede for det faktum, at der fandtes våben i deres boligområder. Samtidig var forældrene også bekymrede for, hvilke effekter den mistænkeliggørelse, der er forbundet med visitationer, ville have på deres børn og på deres børns fremtidige livsbaner.

"Der er behov for en forandring", fortalte deltagerne i dialogen omkring deres forhold til politiet. På denne baggrund foreslog DIGNITYs facilitatorer af familieforløbet at invitere politiet til en dialog omkring de erfaringer, deltagerne har med politiet.

Illustration: Beboerne i Mjølnerparken ønsker at bygge bro til politiet

FORBEREDELSE AF DIALOG MELLEM BEBOERE OG POLITI

Grundet deltagernes ambivalente og konfliktfulde forhold til politiet, kræver facilitering af et dialogmøde grundig forberedelse. Forinden mødet blev der under familieforløbet afsat tid til, at deltagerne i fællesskab kunne beslutte hvilke hovedtemaer, der skulle fungere som omdrejningspunkt for dialogen:

- Visitationszoner
- Våben i området
- Indbrud og kriminalitet
- Politiets daglige tilstedeværelse

Deltagerne formulerede på baggrund af disse hovedtemaer en række spørgsmål og nogle konkrete ønsker og forslag til, hvorledes samarbejdet med politiet kunne forbedres for at øge tryghed i Mjølnerparken. Forinden dialogmødet briefes politiet på disse temaer, således de ligeledes er forberedte på mødet.

På trods af mistillid til politiet møder alle deltagerne på familieforløbet op til dialogmødet, hvor to repræsentanter fra 'Din Betjent' på den lokale politistation for ydre Nørrebro er fremmødt. Det er første gang deltagerne føler, at de har mulighed for at indgå i en ligeværdig dialog med politiet. Tidligere møder har for deltagerne været præget af en følelse af at være under "forhør", og har primært fundet sted i forbindelse med skudepisoder og andre voldsomme hændelser. Under dialogmødet deler deltagernes deres erfaringer med og deres opfattelser af politiet, og fremlægger deres forslag til et forbedret samarbejde. De fortæller eksempelvis, at de har et ønske om, at politiet kan være hurtigere på stedet i forbindelse med kriminelle episoder. Betjentene deler ligeledes deres erfaringer med at arbejde i Mjølnerparken og forklarer, at den primære grund til deres til tider langsomme responstid er, at beboerne ikke altid anmelder kriminelle hændelser. Deltagerne fremlægger endvidere deres ønske omkring, at politiet viser mere hensyn og respekt, eksempelvis i forbindelse med visitationer og ransagninger. Betjentene får her mulighed for at give deltagerne et dybere indblik i deres arbejdsmetoder og rationalet bag disse metoder. Betjentene fortæller samtidig, at de ønsker at skabe en bedre kommunikation med beboerne – ikke blot når tingene er gået galt, men også i en fredstid.

Efter dialogmødet med politiet fortæller deltagerne, at de under mødet havde følt, at de kunne dele deres erfaringer med betjentene under trygge rammer, og at dialogen havde givet dem et afsæt for et tættere forhold til politiet:

Det var rart at mødes med politiet – de hørte vores mening, og det var rigtigt godt

Vi følte os rigtig trygge, vi følte, at vi var i sikkerhed. Jeg føler, vi har lyttet til hinanden og er kommet tættere på hinanden.

Illustration: Åben, ligeværdig dialog som afsæt for brobygning

Det er sådanne små skridt på vej mod bedre dialog og brobygning, der kan skabe afsæt for en tillidsfuld samskabelse af tryghed mellem beboere og myndigheder.

FORÆLDREFÆLLESSKAB I GELLERUP-TOVESHØJ

Et fællesskab blandt forældre er en afgørende faktor for børns trivsel og sociale relationer. Når forældrene har et godt fællesskab, smitter det af på børnene, og på børnenes fællesskab med andre børn. Af denne grund er der i skoleregi netop fokus på at styrke forældrefællesskaber. Imidlertid er vigtigheden af et godt forældrefællesskab allerede i børnehaven ofte overset. Gennem et godt forældrefællesskab allerede i børnehaven har forældre mulighed for at dele deres tidlige oplevelser og tanker forbundet med børneopdragelse og institutionsliv. Samtidig kan forældrefællesskabet medvirke til at forebygge eksklusion og mobning, når børnene starter i skolen. I den udvalgte børnehave i Gellerupparken havde de fleste af deltagerne på forhånd et kendskab til hinanden i kraft af, at de mødtes i forbindelse med aflevering og afhentning af deres børn. Men deres indbyrdes kendskab var på mange måder overfladisk og ikke præget af en sådan grundlæggende tillid, at de kunne udveksle mere personlige og følsomme erfaringer. I midlertid var de alle nært forbundet af en række fælles glæder og bekymringer i forbindelse med deres børn, og særligt af en manglende indsigt i og forståelse for de myndigheder, de og deres børn er i berøring med.

Illustration: Myter og vandrehistorier er med til at intensivere angsten for at få tvangsfjernet sine børn

CASE 2: DIALOG MED PÆDAGOGER

Angsten for at miste sine børn er en angst, der præger hverdagslivet for mange flygtningefamilier i udsatte boligområder. På tværs af ressourcestærke og mindre ressourcestærke borgere er der en gennemgående frygt for at få tvangsfjernet børn. "Man hører jo, at kommunen kommer og tager børnene" er en formulering, der ofte bliver brugt, når forældre forklarer denne frygt. Mens frygten er baseret på konkrete episoder, hvor forældre i områderne har fået tvangsfjernet børn, er myter og vandrehistorier i høj grad medvirkende til at understøtte og intensivere frygten.

Blandt deltagerne på familieforløbet i Gellerup-Toveshøj var netop angsten for at få tvangsfjernet deres børn gennemgående på tværs af forskelligheder. Til trods for, at ingen af deltagerne havde konkrete årsager til at bekymre sig om tvangsfjernelse, oplevede de ofte, at møder med kommunale aktører var præget af usikkerhed og stress. Når sundhedsplejersker eksempelvis kom på hjemmebesøg for at vurderes deres børns udvikling, havde de en følelse af hurtigt at blive sat i bås, eller ligefrem fordømt. Besøget blev af deltagerne beskrevet som en "eksamen", der var forbundet med at "være under mistanke og anklage". Derfor var de bange for at være åbne og ærlige overfor sundhedsplejerskerne, selv i forbindelse med mindre bekymringerne. Omvendt mærkede deltagerne også, at sundhedsplejerskerne var usikre på deres kommunikation, og bange for at stille spørgsmål.

For at mindske mistilliden og styrke forståelsen for myndighederne foreslog DIGNITYs facilitatorer af familieforløbet at invitere to pædagoger til en dialog omkring, hvordan samarbejdet med fagpersoner omkring børnene kunne blive bedre. Begge pædagoger har deltaget på DIGNITY kompetenceforløb og har udtrykt ønske om at forbedre deres samarbejde med flygtningefamilier i Gellerup-Toveshøj.

FORBEREDELSE AF DIALOG MELLEM BEBOERE OG PÆDAGOGER

Rollespil blev under familieforløbet anvendt som en metode til at forberede deltagerne på deres møde med pædagogerne. Rollespil kan fungere som en metode til at sætte sig i den andens sted; til at få en indsigt i hvad der kan være på spil for en bestemt person eller position. Igennem rollespil kan der komme nye perspektiver og ideer i spil, der kan anvendes i praksis. Deltagerne blev her bedt om at forberede et kort rollespil baseret på en kort scenariebeskrivelse af 'overleveringsmødet: ***Et barn skal begynde i skole. Der afholdes et overleveringsmøde, hvor mor og/eller far, pædagog fra børnehaven, skolelærer, pædagog fra skolen og eventuelle andre fagpersoner er til stede.*** Deltagerne fordeler rollerne imellem sig, inklusiv observatørroller. Observatørerne noterer sig på forhånd nogle opmærksomhedspunkter og giver feedback på rollespillet inden der afsluttes med fælles diskussion. På baggrund af rollespil og diskussioner heraf udviklede deltagerne en række anbefalinger til fagpersonerne om, hvorledes rammerne for overleveringsmødet kunne gøres bedre. Disse anbefalinger blev anvendt som afsæt for dialogmøde.

Under dialogmødet med de to pædagoger fik deltagerne mulighed for at spørge nærmere ind til diverse myter omkring tvangsfjernelser af børn. Og de fik herigennem skabt en forståelse for, at myndighederne er interesserede i barnets trivsel og sikkerhed, og at det er med afsæt i dette, at de vurderer om der er behov for at fjerne barnet fra familien. Det er netop ved at få et større indsigt i, hvad der skal til, før myndighederne tager en beslutning om så drastisk et indgreb som tvangsfjernelse, at myter kan afmonteres. Samtidig fik deltagerne mulighed for at fremlægge deres anbefalinger til rammer for et godt overleveringsmøde mellem børnehave og skole. Disse anbefalinger inkluderer:

- Vær nysgerrig og stil åbne spørgsmål: en god kommunikation er medvirkende til at skabe tillid og kan afværge en følelse af at skulle være i forsvarsposition.
- Vær opmærksom på og adressér kulturforskelle – kulturforskelle kan ofte føre til misforståelser.
- Afhold løbende møder – også når der *ikke* er problemer med børnene.

FÆLLESSKAB PÅ TVÆRS AF GRÆNSER

Hverdagslivet i Mjølnerparken og i Gellerup-Toveshøj er for deltagerne på familieforløbet præget af forskellige former for grænser og grænsedragninger, der er medvirkende til, at de føler sig marginaliserede og fordømte. Til trods for, at grænsedragning kan skabe en følelse af samhørighed og fællesskab blandt specifikke grupper, er der blandt deltagerne også tendens til, at grænsedragning skaber øget isolation.

Grænser og grænsedragninger er for deltagerne i høj grad relaterede til den danske udlændige- og integrationspolitik og medie-debat, men også præget af diverse politiske tiltag målrettet udsatte boligområder, der ikke mindst har givet såkaldte 'ghettoer' som Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj et dårligt ry. De politiske dagsordner og debatter har skabt stigmatisering og marginalisering, der blandt deltagerne internaliseres og skaber en følelse af konstant at skulle forsvare sig mod omverden. Grænsedragning finder imidlertid også i høj grad sted internt i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj, hvor forskellige tilhørsforhold er med til at skabe barrierer mellem beboere.

DANSKER – IKKE DANSKER

Vi har lige haft fat i læreren, fordi der er tre piger i klassen, der har sagt til min datter, at hun ikke kunne være dansker, hvis hun ikke spiste svinekød. De har også sagt til hende, at hvis hun ikke blev kristen, så kom hun i helvede.

Jeg har altid sagt til mine børn, "vi er ikke rigtig udlændinge, vi er heller ikke rigtig danskere, vi er sådan midt imellem. Og så er det bare med at tage det bedste af to gode kulturer, og gøre det til jer". Og det er sådan, jeg selv er.

UDSATTE BOLIGOMRÅDER: INDEFRA – UDEFRA

Det var meget svært, da jeg flyttede ind i Mjølnerparken. Jeg var meget utryg på grund af det, der blev sagt i fjernsynet: At det var et sted, hvor folk blev slagtet, og at det var et frygteligt sted at være. Det gør jo, at man får det dårligt, ikke?

Lige så snart man siger, at man kommer fra Gellerupparken, så hører jeg ofte: "Hvordan kan du overhovedet klare at leve et sådant sted?"

Jeg har boet her i mange år, og jeg har aldrig haft nogen problemer med at være her. Altså, der har været perioder, hvor der var nogle kældre, der blev brændt og sådan noget. Men medierne, de gør det meget større, end hvad det egentlig er. Og man kan selvfølgelig også blive irriteret, hvis jeg f.eks. ringer til et forsikringsselskab og vil forsikre min bil. Og så hører jeg, at fordi jeg bor i lige præcis dette område, så bliver min forsikring dyrere.

OS – DEM

Der er nogle opdelinger. Når jeg f.eks. sidder til et møde, hvor der er 20 personer, og den ene halvdel er arabere og den anden halvdel sådan lidt en blanding, så kan man godt fornemme, at man automatisk tager plads ved siden af den, der kommer fra ens eget land.

Fra distance til samhørighed

For at bryde isolation og fremme fællesskab har familieforløbet haft som mål at skabe et rum, hvor deltagerne kunne dele deres erfaringer af at føle sig kategoriserede og ekskluderede, og sammen finde veje til at nedbryde grænser og danne nye fællesskaber på tværs.

Indledningsvist var familieforløbet blandt nogle deltagere forbundet med skepsis og mistro. På ét niveau følte de sig udvalgt til forløbet på grund af negative parametre, særlige i forhold til deres konflikt med myndigheder. På et andet niveau var skepsis og mistro målrettet de øvrige deltagere. Mens nogle deltagere på forhånd havde et kendskab til hinanden, var der usikkerhed forbundet med at skulle dele mere intime og personlige erfaringer med andre.

Under familieforløbet er der gradvist blevet opbygget mere tillidsfulde relationer imellem deltagerne, der har skabt et fundament for at dele personlige erfaringer. Deltagerne fortæller, at mens de første fællesarrangementer var forbundet med "angst for det ukendte" og en "angst for at møde hinanden", er der under forløbet blevet skabt en følelse af samhørighed. Denne følelse af samhørighed er opstået som følge af, at deltagerne er begyndt at tale sammen om mere sårbare emner – eksempelvis i forhold til deres erfaringer med offent-

lige myndigheder som politi og sundhedsvæsen – og derved har fået en viden om, at de er forbundet af en række fælles omstændigheder og erfaringer.

Et styrket kendskab til hinanden er ofte medvirkende til øget involvering og handling. Hvor deltagerne før forløbet blot hilste på hinanden, er de efter forløbet begyndt at besøge hinanden og gøre ting i fællesskab. Deltagerne fortæller:

> ***Vi snakkede ikke sammen før, men nu tør jeg godt banke på hendes [min nabos] dør, og spørge hende, hvordan hun har det.***
>
> ***Vi snakkede ikke om private ting før – vi delte ikke vores privatliv med andre end den nærmeste familie. Men vi har snakket om nogle meget følsomme emner her [under forløbet], og vi har lært hinanden at kende på en ny måde. Det har skabt et andet rum for at dele. Derfor kommer vi til at beholde dette fællesskab.***

Foruden at familieforløbet har skabt et fællesskab, deltagerne har lyst til at bevare, har deltagerne også inspireret hinanden til små såvel som større forandringer i hverdagen. En deltager fortæller f.eks., at mødet med de andre har inspireret hende til at begynde i sprogskole:

> ***Det har været meget berigende. Jeg har lært nye mennesker at kende, og jeg er blevet motiveret til at begynde i sprogskole til sommer.***

Sociale fællesskaber kan, som dette eksempel illustrerer, øge bevidsthed om og tro på egne ressourcer og handlemuligheder. Det er netop ved aktivering af disse ressourcer og handlemuligheder, der kan skabes bedre mulighed for at handle i fællesskab.

05

Dette kapitel præsenterer DIGNITYs kompetenceudviklingsforløb for fagprofessionelle aktører i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj. Formålet med forløbet er at kvalificere og øge effekten af professionelles arbejde med traumatiserede flygtningefamilier gennem tre primære komponenter:

1. **Ny viden**
2. **Nye handlemuligheder**
3. **Nye samarbejdsformer**

Manglende viden om hinandens fagligheder og mangel på et fælles sprog er en barriere i forhold til kommunikation og samarbejde på tværs. Kompetenceforløbet har givet deltagerne en øget viden om hinandens kompetencer. Dette har skabt en større gensidig forståelse, en styrket relation og spirende samarbejdsformer – til gavn for traumatiserede flygtningefamilier.

HÅBET
ER LYSEGRØN
ALTERNA-
TIVE
LØSNINGER
FRED
FÆLLES-
SKABER
BØRN
FAMILIE
NETVÆRK
FRYGT
OHATONI
PTSD
LIVSKVALITET
INGEN HANDLINGER ER MENINGS-
LØSE
UDFORDRING
FRUSTRA
MISFORD
DIGNITE
FLYV
AARHUS 170
HJEM ?!
ARBEJDE
TRAUME
BARNDOM
Nyborg
FORANDRINGSINITIATIV
FREMTID
UNDER CONSTRUCTION
GELLERI

05
ØGET EFFEKT AF EKSISTERENDE INDSATSER: KOMPETENCEFORLØB

FORLØBETS FORMÅL

Komplekse problemstillinger kan sjældent løses af en enkelt faggruppe med et bestemt mandat eller perspektiv – de kræver tværfagligt og tværsektorielt samarbejde. For at forbedre traumatiserede flygtningefamiliers samlede livssituation er der behov for at skabe bedre koordinering og vidensdeling imellem eksisterende indsatser. DIGNITYs kompetenceudviklingsforløb adresserer dette behov.

Formålet med kompetenceudviklingsforløbet er at kvalificere og øge effekten af de professionelles arbejde med traumatiserede flygtningefamilier gennem tre primære komponenter:

1) Ny viden
2) Nye handlemuligheder
3) Nye samarbejdsformer

OPBYGNING OG INDHOLD

Kompetenceudviklingsforløbet er udviklet på baggrund af DIGNITYs mangeårige erfaring med rehabilitering af traumatiserede flygtninge, samt på basis af erfaringer og input fra aktører, og identificering af centrale temaer i lokalområderne. Forløbet er opbygget omkring en vekselvirkning mellem lærings- og udviklingsaktiviteter, der giver deltagerne mulighed for at:

- Tilegne sig viden om og kvalificere mødet med traumatiserede flygtningefamilier
- Udvikle og afprøve nye samarbejdsformer på tværs af faggrupper og sektorer
- Arbejde med forandringsinitiativer relateret til udvikling af daglige praksis
- Forankre de nye kompetencer i eksisterende arbejdspraksisser

DIGNITY har i perioden maj 2016 til april 2018 gennemført fire kompetenceforløb for 57 aktører fra offentlige myndigheder og civilsamfund, der arbejder med flygtninge- og indvandrerfamilier i Mjølnerparken og i Gellerup-Toveshøj. Kompetenceforløbet har haft en varighed på syv måneder, og undervisningen har centreret sig om tre moduler af tre dages varighed. Imellem hvert modul har det været en hjemmeopgave, feltbesøg og faglig sparring imellem deltagerne samt supervision foretaget af DIGNITYs psykolog. Forløbet blev afsluttet ved en fælles konference, hvor deltagerne og deres ledere fra Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj har udvekslet erfaringer på tværs af boligområder. Efter forløbets afslutning har deltagerne fået tilbud om at deltage i et lokalt, tværfagligt netværk med henblik på at udvikle perspektiver, praksis og samarbejde på tværs af arbejdsfunktioner og sektorer.

Undervisningen

Undervisningen varetages hovedsageligt af DIGNITYs psykolog og socialrådgiver, samt af eksterne fagpersoner. Fagpersonerne er udvalgt på baggrund af deres viden og erfaring indenfor et specifikt tema. Undervisningsformerne spænder fra forelæsninger, hen over rollespil, illustrering via film og andre visuelle metoder, og inkluderer følgende temaer:

- PTSD og traumer som relationel tilstand
- PTSD symptomer og deres konsekvenser for familielivet og familiens samspil med offentlige myndigheder
- Familiernes baggrunde og tilhørsforhold: hjemland, flugt, erfaringer fra hjem og hjemland

Der arbejdes målrettet med at kvalificere mødet med traumatiserede flygtningefamilier igennem:

- Refleksion over egne antagelser og praksis
- Indsigt i egne reaktions- og handlemønstre i samarbejdet med og omkring traumatiserede familier
- Træning i at se bag det faktuelle
- Træning i spørgeteknikker
- Udvikling og afprøvning af nye strategier og handlemuligheder

DET SIGER DIGNITYS UNDERVISERE:

"Med undervisningen ønskede vi at gribe ind i deltagernes blinde vinkler og udfordre dem i deres vaner og faste forestillinger. Frem for blot at give dem en ny værktøjskasse, ville vi skabe bevidsthed om, hvordan de kunne genopdage og anvende deres egen faglighed og viden i mødet med målgruppen. Vi ønskede, at de skulle finde nyt mod og opdage, at det ofte kan være små forskelle eller praksisændringer, der kan have stor betydning. "

Forandringsinitiativer

En ny forståelse og tilgang til traumatiserede flygtningefamilier kan ikke udelukkende opnås gennem ny viden, men må forankres i den konkrete praksis. Under forløbet arbejder deltagerne individuelt og i fællesskab med at formulere og implementere et forandringsinitiativ, der skal forbedre samarbejdet med flygtningefamilier. Initiativet er en konkret problemstilling, som deltagerne ønsker at arbejde med og ændre, eller et fokusområde de ønsker at udvikle eller styrke. Disse initiativer er formuleret og implementeret i samarbejde mellem deltagerne på forløbet og fokuserede på alt fra metoder til at stille nye typer af spørgsmål i mødet med flygtninge, til afprøvning af nye samarbejdsformer med fokus på en relationel og holistisk tilgang til flygtningefamilier.

Feltbesøg

Imellem undervisningsmodulerne besøger deltagerne hinandens arbejdspladser med henblik på at få nye perspektiver på egen praksis, samt at få indblik i potentialer for samarbejde i lokalområdet. Feltbesøget består af cirka en times besøg efterfulgt af refleksionstid, hvor vært og gæst hver for sig samler op på besøget på baggrund af et udleveret skema med opmærksomhedspunkter, samt af fælles afsluttende feedback og dialog.

Faglig sparring og supervision

Imellem undervisningsmodulerne mødes deltagere i grupper på tværs af faggrupper til sparring og supervision foretaget af en psykolog. I dette fortrolige og professionelle rum udveksler deltagerne erfaringer og giver feedback på de forandringsinitiativer og problemstillinger, der er knyttet til den daglige praksis.

FIGUR 1: LÆRINGS- OG UDVIKLINGSFORLØB

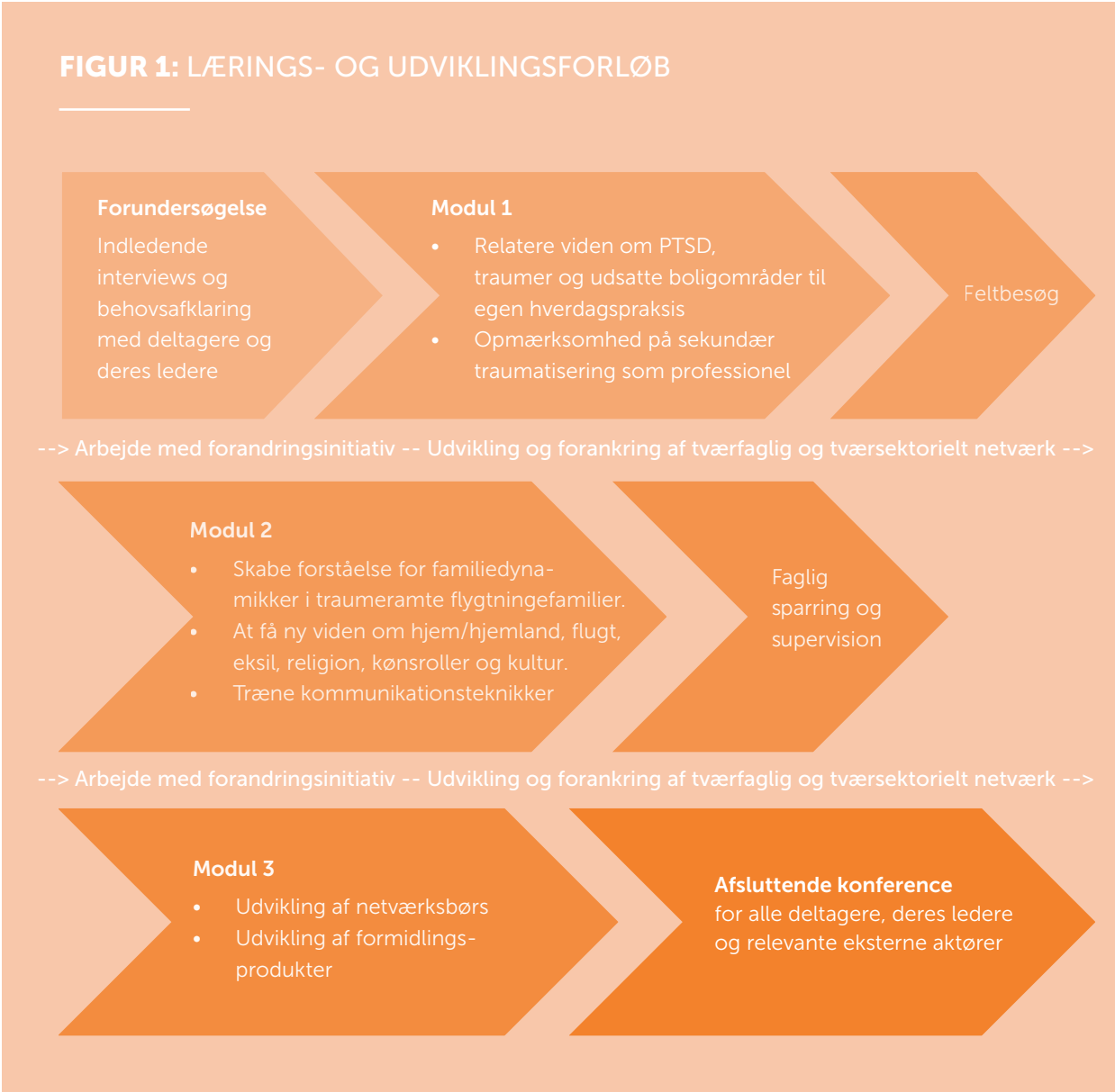

Deltagere på tværs af faggrupper

Deltagerne på kompetenceforløb er sammensat på tværs af sektorer og faggrupper. De har alle berøring med traumatiserede flygtningefamilier fra de to udvalgte udsatte boligområder. Som led i rekrutteringen er der blevet foretaget en aktøranalyse for at sikre en bred sammensætning af professionelle aktører, der arbejder på forskellige niveauer fra forvaltning til gadeplan. For at sikre fastholdelse og forankring er der i rekrutteringen blevet lagt vægt på at minimum to deltagere fra samme arbejdsplads tilmeldes forløbet, samt at ledelsen er motiveret for at engagere sig og allokere de nødvendige ressourcer.

FIGUR 2: HVILKE FAGGRUPPER HAR DELTAGET

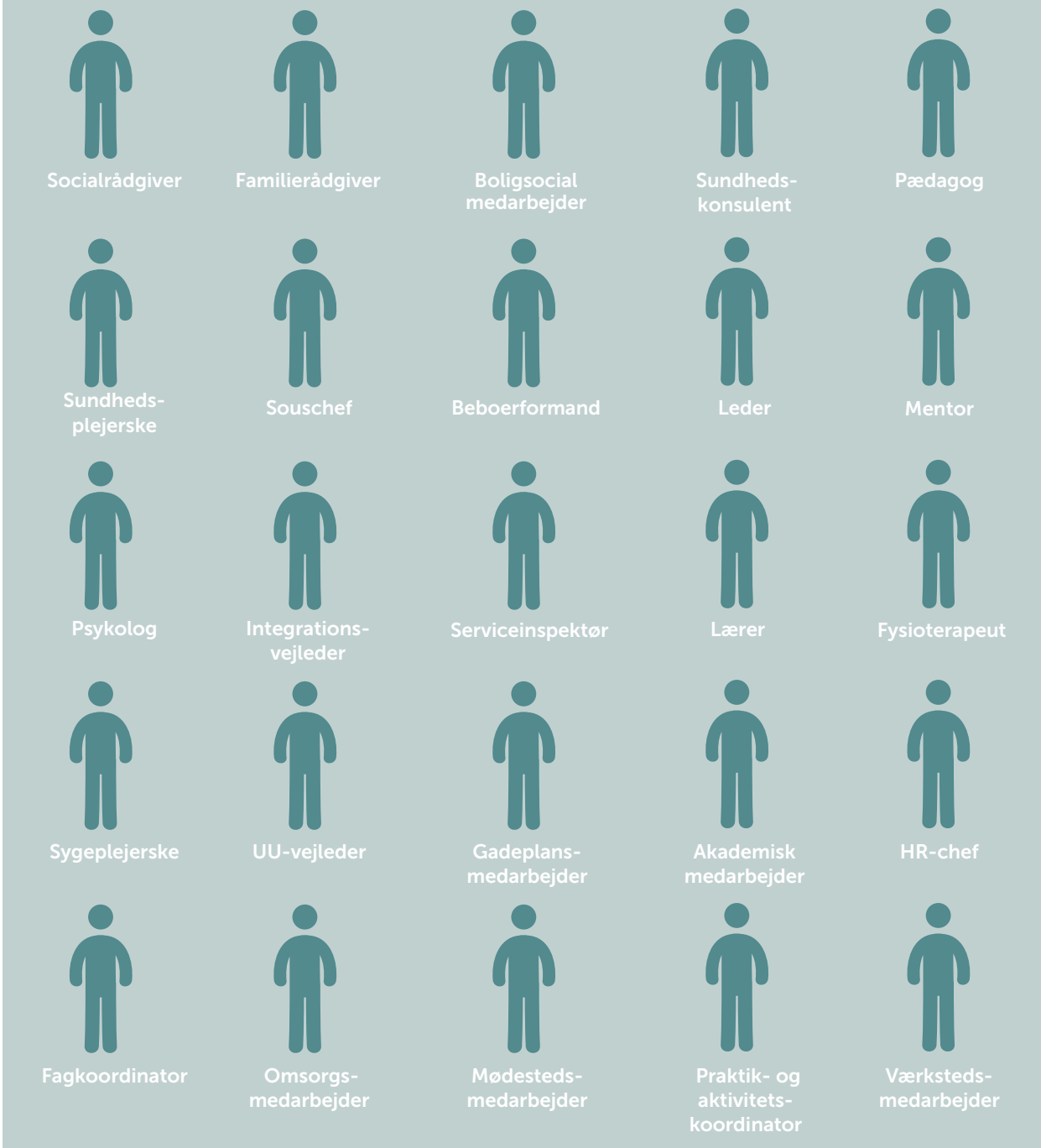

NY FORSTÅELSE AF PTSD OG TRAUMER

Mødet med traumatiserede flygtninge er ofte præget af berøringsangst. Denne berøringsangst skyldes delvist manglende viden om PTSD og traumer, men særligt en usikkerhed omkring hvorvidt og hvordan man skal adressere og indgå i dialog med målgruppen. Kan man eksempelvis spørge ind til deres erfaringer fra hjemland og flugt? Eller skal man undgå spørgsmål, der kan fremprovokere traumereaktioner og øget sårbarhed?

Traumer og PTSD har for mange deltagere på kompetenceforløbet været tabubelagt, og derfor ikke noget de tidligere har spurgt ind til. Oftest beskriver deltagerne, at de bevidst har undgået at stille spørgsmål, der kunne bringe traume- og PTSD problematikker i spil. Igennem forløbet er denne manglende italesættelse og tabubelagthed blevet udfordret. Dette har resulteret i, at deltagerne er begyndt at stille nye typer af spørgsmål, eksempelvis i forhold til familiernes erfaringer fra hjemlandet. En familierådgiver i socialforvaltningen i Gellerup-Toveshøj fortæller, at dette har åbnet for en ny type af dialog, der ikke blot bringer sårbarheder, men også ressourcer i spil:

> ***Mange vil gerne tale om det. Jeg oplever, at det at tale om det, der før var tabu, frisætter en masse energi. Vi skal lære, at forældrene har ressourcer, og vi skal vise, at vi vil dem. Jeg talte for eksempel med en kvinde og spurgte, hvad hun lavede, før hun kom hertil. Det fik hende til at græde, men hun var glad for at kunne fortælle om, at hun var lærer i hjemlandet, men hun kunne ikke forstå, at hendes viden ikke kunne bruges i Danmark*** ***(www.gellerup.nu, marts 2017).***

Denne type dialog er informeret af en central pointe på kompetenceforløbet:
At anskue traumatiserede flygtningefamilier som *overlevere* – ikke som *ofre*. For deltagerne har dette været en essentiel læring, der har skabt opmærksomhed omkring de ressourcer flygtninge besidder, og som de bringer med sig fra deres hjemland. Som beskrevet af en børnehavepædagog fra Gellerup-Toveshøj;

> ***Vi skal jo ikke behandle, men opgaven for mig er hvordan vi kan tale med familien om de svære ting, de har med sig fra hjemlandet. Vi vidste ikke noget om 'livet før', måske kun at de kom for eksempel fra Libanon. Men nu har vi fået en ny tilgang til mennesket bag*** ***(www.gellerup.nu, marts 2017).***

At få en ny tilgang til mennesket bag har været en gennemgående læring for deltagerne. Hvor væsentlige erfaringer – eksempelvis fra hjemland – før har været usynlige, er de nu blevet bragt i spil og synliggjort. Dette har resulteret i en mere holistisk forståelsesramme og tilgang.

DET USYNLIGE ER BLEVET SYNLIGT

Mens denne tilgang bygger på en viden omkring PTSD og traumer, fordrer den også en evne til ikke alene at fokusere på disse symptomer i mødet med flygtningefamilier. Som forklaret af en deltager på forløbet har fokus på PTSD og traumer hidtil resulteret i en meget ensidig tilgang. Eksempelvis er *"PTSD ofte blevet reduceret til en fraværsprotokol"* – en forklaringsmodel for, hvorfor forældrene ikke møder op eller børnene ikke passer deres skolegang. PTSD og traumer har med andre ord været noget de professionelle aktører har bragt i spil, når de skulle evaluere negative effekter. Kompetenceforløbet har her været med til at klæde deltagerne på til at bringe viden om PTSD og traumer i spil på nye måder i møder og samtaler med flygtningefamilier.

At omsætte viden til praksis kræver, at faste rutiner og vaner brydes og nytænkes. En pædagogisk skoleleder forklarer i denne sammenhæng, hvordan hun inden kompetenceforløbet havde en opfattelse af, at forældrene ikke gad engagere sig og deltage aktivt i deres børns skolegang. Dette resulterede i at møder var forbundet med irritation. Under forløbet opnåede hun en forståelse af, at forældrene *"vil hvis de kan, og ved, hvordan,"* de skal engagere sig. Dette resulterede i en markant ændring af hendes daglige kontakt til forældrene. Eksempelvis havde hun tidligere antaget, at alle forældre ved hvad en afgangsprøve er. Når elever ikke dukkede op til prøven tog hun kontakt til forældrene, men blev her mødt med bemærkninger som *"jamen kan vi ikke bare tage prøven i morgen?"* Sådanne bemærkninger har givet anledning til at skolelederen nu konsekvent inviterer forældrene til infomøder på alle klassetrin, hvor der orienteres om børnenes skolegang. Disse infomøder skal klæde forældrene bedre på til at støtte deres børn under skolegangen og i overgangen til ungdomsuddannelser og samtidig forebygge, at de blot indkaldes til møder, hvor de får *"skæld ud"*.

FORANDRINGSINITIATIVER MED AFSÆT I EGEN PRAKSIS

At omsætte ny viden til praksis er essentielt i udviklingen og implementeringen af deltagernes forandringsinitiativer. De mangeartede forandringsinitiativer har krævet et løbende og længerevarende engagement, der ifølge deltagerne har givet *"fornyet energi"* og *"masser af nye ideer til små forandringer"* i det daglige arbejde. Også deltagernes kollegaer har været påvirket af tilgangen til flygtningefamilier. En deltager fortæller:

> ***Forandringsinitiativerne var med til at engagere flere på min arbejdsplads, og vi fik afprøvet vores viden og det at skabe tid og plads til en debat og proces omkring netop de traumatiserede mennesker, vi møder.***

De fire initiativer, der præsenteres her er alle eksempler på, hvordan deltagerne har arbejdet med og udviklet deres samarbejde med traumatiserede flygtningefamilier. Initiativerne figurerer på flere niveauer og adresserer både ændring af egen og kollegaernes praksis, samt nye veje til samarbejde med og omkring PTSD og traumeramte borgere. På forskellig vis demonstrerer initiativerne, at selv små praksisændringer kan gøre en stor forskel.

Actioncard til dialog med borgere med PTSD og traumer

For de professionelle er mødet med PTSD og traumeramte borgere ofte præget af manglende viden om symptomer. Dette skaber usikkerhed omkring hvilke typer af spørgsmål, der kan stilles, og hvordan. Konkrete, praksisnære guidelines er derfor et værktøj, der kan understøtte den begyndende dialog. En

sygeplejerske og en sundhedsadministrator blev mødt af kollegaer, der efterspurgte hjælp til at kunne åbne op i mødet med mere sårbare borgere. Til trods for, at det ikke blev anset som deres arbejdsopgave at afsætte tid til at adressere sådanne emner, valgte de at udvikle et actioncard med fokus på flygtninge, eksil og traumer. Dette actioncard kan anvendes som en samtalevejledning af sundhedspersonale til at skabe opmærksomhed omkring symptomer og reaktionsmønstre, og derved fremme åbenhed og nysgerrighed i mødet med målgruppen. Vejledningen blev fremlagt på et afdelingsmøde på et forebyggelsescenter og samtidig taget i brug på Center for Diabetes. Hvor der tidligere havde hersket en opfattelse af, at det ville være tidskrævende at spørge ind til PTSD og traumer, oplevede deltagerne, at det ikke kræver mange ressourcer og tilmed støttede arbejdet med deres kerneopgaver.

CASE 1: ACTIONCARD

Indledning:

- Hvor er du fra?
- Hvordan kom du hertil? Og med hvem?
- Kan du fortælle mere om din rejse hertil?
- Er det i orden, at jeg spørger til din flugt?
- Vi ved af erfaring, at når man har været udsat for de ting man kan blive udsat for i forbindelse med krig og flugt, så kan man få symptomer fra sin krop. Nogen har smerter, svimmelhed eller angst (brug evt. vedlagte kort) – Kender du til det?
- De symptomer du beskriver her, hvordan oplever du at det påvirker din familie?
- Hvordan taler du om dine symptomer? Og hvem taler du med?
- Er der andre ting omkring dig, du synes jeg skal vide, så vi kan hjælpe dig bedre?

Afrunding:

- Hvordan har det været at tale med mig i dag?
- Har du brug for at vi mødes igen og følger op?
- Evt. tilbyde at ringe til lægen og henvise til rehabiliterende behandling.

Case 2: Videohilsner til at skabe mødestabilitet

Fastholdelse og stabilt fremmøde af deltagere er en gennemgående udfordring for professionelle aktører, der arbejder med traumatiserede flygtningefamilier. I et forløb med traumeramte borgere har to konsulenter ved Folkesundhed derfor i fællesskab udarbejdet et forandringsinitiativ, der har til formål at skabe større mødestabilitet. Målgruppen for forløbet er arabisk og tyrkisktalende kvinder. De har en bred vifte af sundhedsmæssige problemstillinger som diabetes, kroniske smerter, søvnbesvær, stress og depression, men er udeblevet fra gruppeforløbet. Én af de metoder konsulenterne vælger at afprøve til at skabe fremmøde er videohilsner. Inden hver mødegang optager de en kort hilsen på arabisk og tyrkisk, der sendes per sms til deltagerne på forløbet. Videohilsnen er tiltænkt som en venlig påmindelse om, at konsulenter glæder sig til at se dem. De to konsulenter fortæller, at dette simple initiativ har haft følgende positive effekter:

- Kursisterne møder op – også til tiden
- Kursisterne synes hilsenen er sød og nærværende
- Kursisterne har en følelse af, at vi har været hjemme hos dem
- Kursisterne er ikke afhængige af deres børn som tolke til at oversætte en sms
- Der er skabt en tættere relation til kursisterne

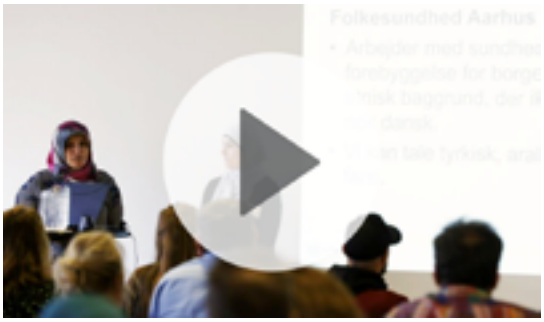

Fatima Ali og Hacer Øzcelik, sundhedskonsulenter fra Folkesundhed Århus, fortæller om de nye tiltag, de har integreret i deres daglige arbejde efter at have deltaget på DIGNITYs kompetenceforløb.

Se videoen her.

Case 3: Interne procesforløb til forebyggelse af konflikt

Blandt professionelle aktører forklares gnidninger i mødet med flygtningefamilier ofte med 'kultur'. I Brabrand Boligforening har der ligeledes været tendens til, at misforståelser og konflikter i mødet med beboerne blev set som en konsekvens af kulturelle forskelle. Med afsæt i ny viden om PTSD og traumer har en deltager taget initiativ til organisering af interne procesforløb med fokus på at få medarbejderne til at se på beboerne i et mere holistisk perspektiv. Igennem forløbene er der blandt andet blevet skabt opmærksomhed om, hvorfor visse beboere kan reagere voldsomt på at skulle genhuses i forbindelse med helhedsplanen: Når hverdagslivet er præget af symptomer som f.eks. angst og stress, er lejligheden ofte det eneste trygge sted at befinde sig. Endvidere er der blevet skabt opmærksomhed om, hvordan erfaringer fra hjemland kommer i spil, når beboere eksempelvis skal forholde sig til varmeregulering: Hvis man tidligere har været vant til, at det er staten, der dikterer reguleringen, kan det være vanskeligt at forholde sig til, at man pludselig selv har ansvaret. Med det nye perspektiv er medarbejderne blevet opfordret til at *"prøve at kigge på det hele menneske, snarere end ham fra nummer 11 midt for, der har et problem med sin radiator"*.

Eva Kalriis-Nielsen, HR-chef i Brabrand Boligforening, fortæller om hvordan hun, ved at deltage på DIGNITYs kompetenceforløb, har ændret perspektiv på samarbejdet med beboere med flygtningebaggrund og nu tackler konflikter anderledes i det daglige arbejde.

Se videoen her.

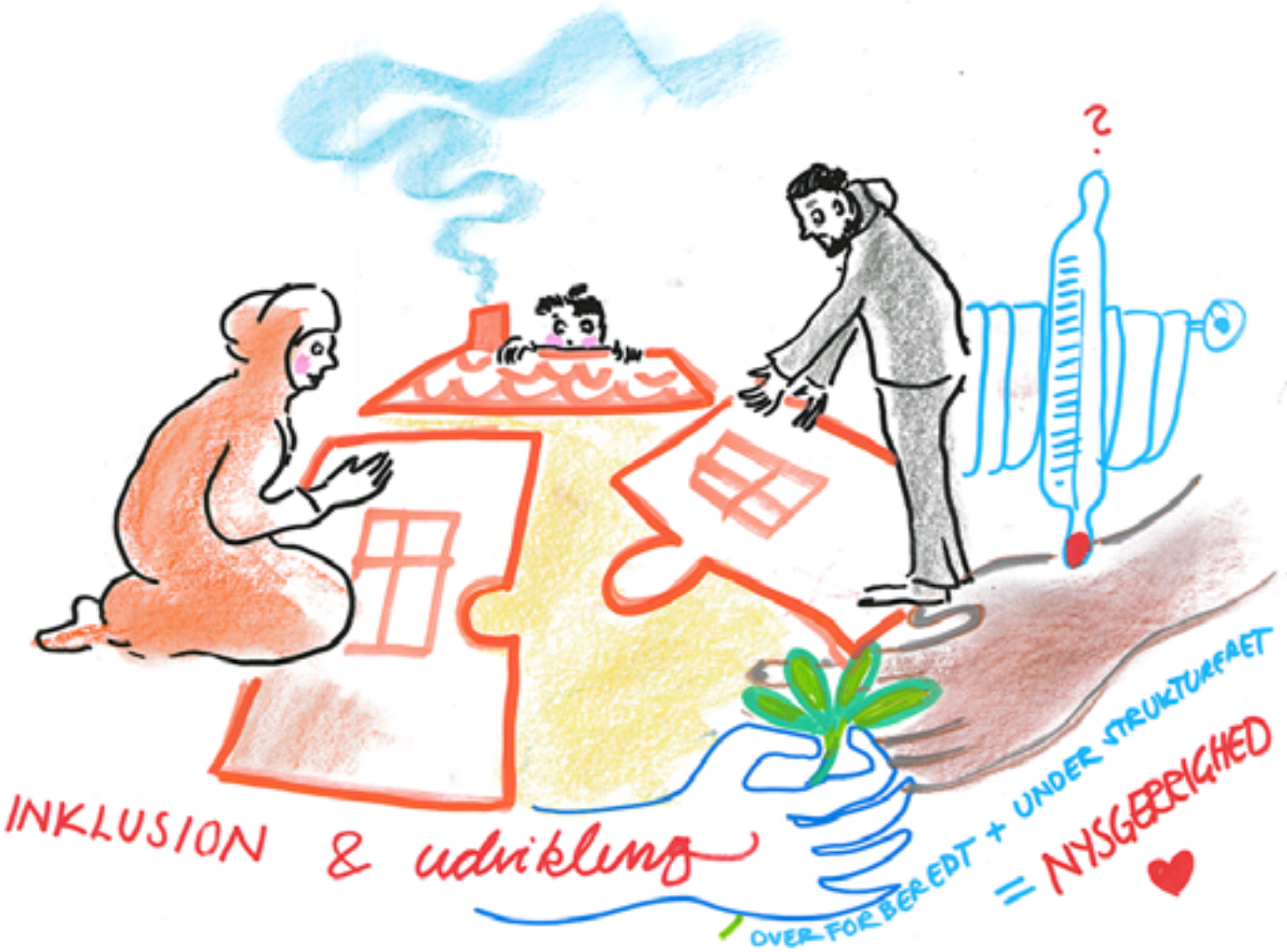

Case 4: Dialog skaber bro: samarbejde om PTSD og traumer i lokaldistriktet

PTSD er for mange kommunale medarbejdere en overset tilstand, men også en tilstand, der er vanskelig at adressere på grund af mangel på fælles sprog og forståelse de professionelle aktører imellem. Derfor igangsatte to familierådgivere og en områdekoordinator på Familiecentret i Aarhus Kommune et initiativ målrettet at styrke indsatsen for børn og familier med PTSD og traumer med udgangspunkt i deres eksisterende lokaldistriktssamarbejde. Sammen med udvalgte aktører knyttet til en skole, valgte de at undersøge om de gennem etablering af en fælles forståelsesramme og værktøjskasse kunne skabe et fagligt afsæt for en forandring i tilgangen til børn og forældre. Initiativet faciliterede et udviklingsrum for relationel koordinering og samskabelse i lokaldistriktet, hvor de afprøvede deres viden om, at dialog og en fælles forståelsesramme for familier med PTSD har effekt på børnenes trivsel og fremmøde i skoleregi. Konkret lavede de et oplæg for de andre aktører om den fælles tilgang til at møde og mødes med forældre med PTSD. De kom med anvisninger til, hvordan lærerne kunne møde børnene på en anderledes måde; nemlig inkluderende og med fokus på, at de "kom i skole", og med fokus på, at børnenes skolefravær kunne være begrundet i forældrenes manglende overskud. Det at lærerne fik viden om og indsigt i PTSD og betydningen heraf for børn skabte en åbning for at legitimere børnenes fravær positivt, således at børnene blev mødt med anerkendelse og forståelse, trods manglende madpakker, sene mødetidspunkter eller fravær fra undervisningen. Resultatet af forandringsinitiativet var, at det lykkedes for børnene at komme mere i skole og opnå bedre trivsel, forældrene deltog mere aktivt i møder med skolen, og tilliden mellem skole -hjem-kontaktperson-Familiecenter blev styrket.

NYE HANDLEMULIGHEDER OG FORBEDRET SAMARBEJDE MED MÅLGRUPPEN

Kompetenceforløbet har ifølge deltagerne skabt en række nye handlemuligheder og dermed et forbedret dagligt samarbejde med traumatiserede flygtningefamilier. På et overordnet niveau fortæller deltagerne, at de har opnået et ændret *"mindset"*; et nyt perspektiv på egne forestillinger og fordomme om målgruppen, og dermed en evne til at se målgruppen i et nyt perspektiv. Deltagerne forklarer:

> ***DIGNITY-tankegangen er blevet en etikette for et nyt mindset – ikke blot for viden om traumer og PTSD, men for nysgerrighed og mod i mødet... hele forståelsen af hvor de kommer fra... en etikette for et menneskesyn.***

> ***Det, der har betydet meget for mig, er at turde være undersøgende – ikke at være forudfattet, men at turde stille spørgsmål – det har udvidet min horisont i forhold til hvad der kan spørges om.***

> ***Det har givet noget at se på borgerne som overlevere, ikke som ofre. Forløbet har givet en forståelse af, hvordan vi får spurgt ind og ikke bliver berøringsangst – vi skal ikke gå og tro eller gisne om, men igennem dialog kan vi få en forståelse. Så vi snakker meget mere åbent om, at PTSD har nogle konsekvenser i forhold til folks adfærd. Langt de fleste med PTSD har det bedre, hvis vi tør spørge om det.***

> ***I min daglige praksis bruger jeg det [kompetenceforløbet], når jeg møder familier med PTSD. Det, jeg har fået med, er respekten for det enkelte menneske, men også at være undersøgende og tålmodig... jeg bruger det ikke som en PTSD-kasse, men jeg har det med i min tankegang og måde at være sammen med folk på.***

Nuancering af forestillinger og fordomme kombineret med et fornyet mod til at skabe dialog har været medvirkende til, at barrierer mellem fagprofessionelle og flygtningefamilier gradvist er blevet nedbrudt. Hvor deltagerne før beskriver, at de havde en oplevelse af at være handlingslammede, erfarer de nu, at det er blevet nemmere at skabe kontakt og afsøge nye åbninger.

De nye åbninger og handlemuligheder er ofte et resultat af små praksisændringer. Eksempelvis har deltagerne opnået en ny bevidsthed om betydningen af de fysiske rammer for mødet. De rette fysiske rammer kan medvirke til at skabe tryghed og tillid. Her kan det ofte være udslagsgivende, hvor stolene står placeret i forhold til hinanden, og hvorvidt døren står åben. Med denne bevidsthed er deltagerne eksempelvis begyndt at flytte rammerne for mødet fra kommunekontor til mere uformelle rammer og til hjemmebesøg.

NETVÆRKSDANNELSE OG SAMARBEJDE PÅ TVÆRS

"Vi er i de samme familier, men vi snakker ikke sammen i det daglige", "vi kan ikke finde rundt i alle de tilbud, der er – ikke engang indenfor vores eget fagområde", "vi har hverken tværfagligt eller tværsektorielt samarbejde". Dette er eksempler på, hvordan deltagere på kompetenceforløbet forklarer deres relationer til andre professionelle og praktikere i lokalområderne. For at kunne støtte familierne og forbedre deres trivsel, har ønsket om at indgå i et tættere samarbejde med andre aktører været en afgørende motivation for at deltage i kompetenceforløbet.

I en travl hverdag, hvor der er fokus på drift og levering af kerneydelser, er der sjældent mulighed for at mødes på tværs af indsatsfelter for i fællesskab at reflektere over målsætninger og visioner. Men samarbejde på tværs af fagligheder og sektorer er et fundament for at kunne koordinere og dermed øge effektiviteten af eksisterende tilbud. Kompetenceforløbet har her på det mest basale niveau skabt tid og rum til at styrke deltagernes interne kendskab til hinanden og til indsatser målrettet traumatiserede flygtningefamilier i Mjølnerparken og Gellerup-Toveshøj.

Efter deltagelse i forløbet, beskriver flere af deltagerne, at deres vigtigste udbytte har været at få kontakt til og *"kendskab til andre faggrupper, og udvikle et ønske om at fortsætte og udbygge vores samarbejde"*. For mange har blot det at tage kontakt til andre faggrupper været en udfordring. Men igennem forløbet har de udviklet personlige relationer, der har blødt op for gensidige fordomme, og har gjort det lettere for dem dels at tage

kontakt til hinanden, og dels at vide hvem de kan kontakte og samarbejde med i forbindelse med specifikke opgaver:

> ***Der er skabt muligheder for samarbejde. Der er deltagere, jeg ikke kender i forvejen eller samarbejder med, men der er skabt grobund for i højere grad at samarbejde med relevante instanser, også ud fra det at hjælpe familien mere helhedsorienteret.***

Ønsket om en mere helhedsorienteret, tværfaglig tilgang til arbejdet med traumatiserede flygtningefamilier har skabt samarbejde på tværs under forløbet – og måske vigtigst af alt: et ønske om at fortsætte samarbejdet. Vi har opnået en *"følelse af, at vi i fællesskab kan rykke noget"*, fortæller en deltager.

En central komponent i forløbet, der har styrket netværksdannelse og tværfagligt samarbejde, er deltagernes feltbesøg på hinandens arbejdspladser. Formålet med disse feltbesøg var, at deltagerne kunne blive inspireret af, men også stille spørgsmål til og udfordre hinandens praksisser.

Et eksempel på et sådant feltbesøg er, at en pædagogisk leder besøger en familierådgiver på Familiecentret. Under et møde i supervisionsgruppen beskriver hun for de andre deltagere, hvordan hun oplevede at besøge Familiecentret.

"Da jeg kom ind var jeg lost", fortæller hun, *"jeg anede ikke hvor jeg skulle gå hen. De var bare kolde hvide vægge med en metaltrappe op, og lange gange, man bare gik rundt i"* – det var *"ligesom at komme ind i et koldt venteværelse"*. Den pædagogiske leder fortæller, hvordan hun prøvede at kontakte forskellige folk på gangene for at finde frem til rådgiveren, men hun følte sig ikke modtaget. Hvordan mon det føles for flygtninge at ankomme til dette sted, *"når man ikke engang føler sig lidt mødt"*, spørger hun retorisk de andre deltagere. På baggrund af besøget skrev hun noter til rådgiveren omkring oplevelserne. Rådgiveren blev overrasket over at høre, hvordan hendes beskrivelser resonerede med at være klient på et hospital. Han valgte derfor at omskrive noterne til et brev adresseret lederne på centret. Dette brev var formuleret som en anonym borgers beskrivelse af at ankomme til centret.

I forbindelse med feltbesøgene beskriver andre deltagere omvendt, hvordan de er blevet imponerede og positivt overraskede over de andre deltageres arbejdspraksisser, samt opnået et indblik i nye metoder, som kunne inspirere egen praksis.

Feltbesøgene har skabt grobund for et spirende samarbejde, idet deltagerne herigennem har fået etableret en personlig kontakt til relevante aktører. Og netop det at få sat ansigt på, at vide hvem man kan kontakte – ikke blot i forbindelse med formelle procedurer, men også daglig sparring – har været centralt for deltagerne:

> ***Jeg ved, hvem jeg personligt kan kontakte, hvis jeg har nogle spørgsmål. Det har åbnet nogle nye døre.***
>
> ***Nu ved jeg ikke bare hvor jeg skal gå hen– jeg har fået en bedre fornemmelse for, hvad de laver, og det har styrket vores relation. Vi har lært hinanden at kende på en ny måde.***

At lære hinanden at kende på nye måder er væsentligt – særligt når man tager i betragtning, at forudindtagede forestillinger på mange måder har karakteriseret deltagernes indbyrdes relationer. Disse forestillinger er i høj grad en konsekvens af, at deltagerne blot har interageret og opnået kendskab til hinanden i nogle specifikke situationer – og særligt i situationer, hvor det eksempelvis har været nødvendigt at henvise målgruppen til en anden aktør eller myndighed i forbindelse med et problem eller en underretning. Under disse situationer beskriver flere deltagere, at der har været kommunikationsproblemer og mangel på gensidig forståelse, hvilket i sidste ende har konsekvenser for familierne:

> ***Man kan mærke på møderne, når samarbejdet ikke fungerer – og det smitter af på familierne. Hvis vi ikke kan kommunikere og samarbejde, hvordan pokker skal vi så hjælpe familierne, når de står der i midten?***

Manglende viden om hinandens fagligheder og mangel på et fælles sprog, eksempelvis om PTSD og traumer, har været en barriere i forhold til kommunikation og samarbejde. Kompetenceforløbet præsenterede her en mulighed for at deltagere kunne møde hinanden på en anden præmis end under deres daglige arbejde, og en mulighed for at opnå øget viden om hinandens kompetencer. I kombination med forandringsinitiativerne og feltbesøgene, hvor deltagerne havde mulighed for at møde de andre på deres hjemmebane, har dette skabt en større gensidig forståelse og en styrket relation – til gavn for traumatiserede flygtningefamilier.

OM PROJEKT 'TRAUMATISEREDE FLYGTNINGEFAMILIER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER'

'Traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder' er et 3-årigt interventions- og metodeudviklingsprojekt gennemført i to lokalområder i Danmark: Gellerup-Toveshøj i Aarhus og Mjølnerparken i København. Projektets formål er at forbedre traumatiserede flygtningefamiliers trivsel og samlede livssituation gennem en forebyggende helhedsorienteret indsats, der bygger bro mellem familierne, offentlige myndigheder og lokalsamfund.

Interventionerne omfatter fire kompetenceforløb for relevante professionelle aktører med fokus på vidensdeling og tværsektorielt samarbejde; to familieforløb for beboere i områderne med fokus på fællesskab og erfaringsudveksling som ressource til et bedre familie- og hverdagsliv; og en lokalsamfundsindsats med fokus på at højne samarbejdet og effekten af eksisterende indsatser i områderne.

Forløbenes struktur og fokuspunkter er udviklet på baggrund af DIGNITYs rehabiliteringskliniks mangeårige erfaring med målgruppen samt Projekt FLYVs lokale tilstedeværelse i de to boligområder.

Projektets resultater og erfaringer afspejles i en model, "Bedre trivsel for traumatiserede flygtningefamilier", der har til formål at støtte kommunale og boligsociale fagprofessionelle samt civilsamfundsaktører på tværs af sektorer og funktioner i at koordinere og kvalificere den forebyggende indsats målrettet traumatiserede flygtningefamilier i udsatte boligområder.

Projektgruppe

Projekt FLYV er udviklet og gennemført af:

Projektleder, Maj Thoft Haslund

Lokal Projektkoordinator i Mjølnerparken København, Anna-Sofia Olesen Yurtaslan

Lokal Projektkoordinator i Gellerup-Toveshøj Aarhus, Louise Mejnertz

Socialrådgiver i DIGNITYs rehabiliteringsklinik, Johanne Gregersen

Psykolog i DIGNITYs rehabiliteringsklinik, Ala Goldblum Elczewska

Evaluator og forsker, Maya Mynster Christensen

OM DIGNITY – DANSK INSTITUT MOD TORTUR

- **DIGNITY** er et dansk menneskerettighedsinstitut, der arbejder for at udrydde tortur og behandle torturoverlevere. Vi arbejder både juridisk, sundhedsfagligt og forskningsbaseret.
- **DIGNITY** er selvejende og arbejder uafhængigt af partipolitik. Vores arbejde bygger på respekten for menneskerettigheder og på respekten for det enkelte menneskes værdighed.
- **DIGNITY** blev stiftet i 1982 og kunne som et af de første steder i verden tilbyde specialbehandling til torturoverlevere.
- **DIGNITY**s pionerarbejde har været med til at positionere Danmark som et foregangsland i bekæmpelse af tortur. I FN´s Torturkomité og Europarådets Torturkomité sidder der repræsentanter fra Danmark, og to af DIGNITYs medarbejdere besidder en post som henholdsvis formand og medlem.

REHABILITERING I DANMARK

DIGNITY er af Sundhedsstyrelsen godkendt som højt specialiseret nationalt center med speciale i rehabilitering af svært traumatiserede flygtninge. Behandlingen er gratis i henhold til Sundhedsloven, og patienter henvises fra læge via henvisningsskema. DIGNITYs behandlingsteam er tværfagligt og består af læger, fysioterapeuter, socialrådgivere, psykologer, familieterapeuter og tolke. Teamet hjælper torturofre, andre stærkt traumatiserede flygtninge samt deres familier med at bearbejde fysiske og psykiske traumer og tackle sociale udfordringer. Rehabiliteringsforløbet i klinikken i Danmark varer typisk ca. 10 mdr. og tager udgangspunkt i en interdisciplinær og biopsykosocial model, hvor læge, psykolog, socialrådgiver og fysioterapeut arbejder tæt sammen i teams om patienten. Der er ligeledes knyttet psykiatrisk lægekonsulent til klinikken. Vi tilbyder individuel behandling, gruppebehandling og familiebehandling med brug af velkvalificerede tolke efter behov. Rehabiliteringsindsatsen har til formål at løfte den enkeltes (og evt. familiens) fysiske, psykiske og sociale funktionsniveau. Der arbejdes med:

- **Psykotraumatologi, herunder bearbejdning af traumeoplevelser og udvikling af strategier til at håndtere fysiske og psykiske symptomer.**
- **Somatiske problemstillinger, herunder særlig smertebehandling og udvikling af kropslige ressourcer.**
- **Sociale relationer og problemstillinger, herunder styrkelse af dialogen med det sociale system, job- og boligforhold, udvikling af netværk mm.**
- **Familierelationer, herunder både forældre-barn relationer og parforhold. Der er særligt fokus på børnenes udvikling og trivsel og netværket omkring familien og børnene inddrages.**
- **Monitorering og evaluering af rehabiliteringsindsatser**

REHABILITERING I UDLANDET

Langt de fleste torturoverlevere bliver i deres hjemland eller flygter til nabolandet, hvor de gør alt for at genopbygge deres liv. Det kan være svært uden professionel hjælp. Vi arbejder for, at torturoverlevere i nærområderne får adgang til god og professionel rehabilitering. Dette indebærer blandt andet støtte til og kapacitetsopbygning af eksisterende behandlingstilbud, oprettelse af nye tilbud, undervisning og supervision af behandlerteams og forskning i virkningen af forskellige interventioner.

MONITORERING OG EVALUERING

DIGNITY arbejder løbende på at udforske effekten af de forskellige rehabiliteringsindsatser både i Danmark og internationalt. Målet er at dokumentere, videreudvikle og kvalitetsteste rehabiliteringen. Ud fra en grundig cost-benefit vurdering arbejder DIGNITY på at kunne identificere det bedste og mest effektfulde behandlingstilbud i den givne kontekst.

Til dette formål arbejder vi ihærdigt på at udvikle og implementere troværdige og valide monitoreringsredskaber. For at opnå egentlig effektforskning arbejder DIGNITY i Danmark ud fra en 'multicenter'-tilgang, hvor andre centre inviteres til at deltage i evalueringsarbejdet sådan, at resultaterne er baseret på en større patientpopulation. Internationalt samarbejder vi med partnerorganisationer om udvikling og implementering af systemer til at monitorere forløbet af og evaluere effekten af rehabiliteringstiltag. Vi arbejder på at udvikle kulturelt relevante effektindikatorer og fremme brugen af indikatorer og monitorering.

FOREBYGGELSE AF VOLD I BYOMRÅDER

Størstedelen af jordens befolkning bor i fattige byområder præget af stor ulighed, korruption og undertrykkelse af marginaliserede grupper.

DIGNITY samarbejder med lokale partnerorganisationer for at udvikle viden om hvordan tortur og organiseret vold kan reduceres i disse områder, og hvordan man kan skabe tryggere og sikrere levevilkår for de fattige. Vi udøver fortalervirksomhed i forhold til stat og samfund og udvikler interventioner i tæt samarbejde med de lokale aktører.

Vi bruger den opsamlede viden til at sætte hverdagsvold - statslig eller ikke-statslig - på anti-torturdagsordenen og til at styrke forståelsen af voldens negative betydning for international udvikling. Derudover tager vi de erfaringer, vi gør os i udlandet, med hjem og bruger dem i vores arbejde i udsatte boligområder i Danmark.